

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Silvia Zagoreanu

Sumar

ION DOMENCO

Satul lui Moș Crăciun 1

COLECTIVUL BPR „IULIAN FILIP”

„Ani de muncă cu mult har / Pe tărâmul literar” 2

ZINAIDA PETROV

Campania Națională „Să citim împreună!”, ediția 2019 3

ANDA VAHNOVAN

Și dintre toți, nimeni nu a mai rămas în Moldova 4

ALEXANDRA ZAHARIA

Șezătoarea de Sfântul Andrei la bibliotecă 5

VETA GHIMPU MUNTEANU

Silvia Zagoreanu 7

SILVIA POIANĂ

Prosopul starostelui 13

ANATOL EREMIA

Destinul cuvintelor - 30 14

TRAIAN VASILCĂU

La nemuritori ani, Maestre! 16

DUMITRU APETRI

Hegelianismul și spiritul filosofic românesc 18

ANATOL PETRENCU, GEORGE MÂRZENCU, ELENA GRIGORIEV, VALERIU RACU

Grigore Grigorescu la 65 ani 22

ANA NEAGA

Biblioteca publică din satul Bujor —
70 de ani de la înființare 24

LIDIA GANEA

O carte mult așteptată cop. 3

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. **Victor Ghilaș**

dr. **Mariana Cocieru**

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Veronica Caraulan,
Direcția Culturală mun. Bălți

Gheorghe Nicolaescu,
Cabinetul metodic al Ministerului
Educației, Culturii și Cercetării

Isai Cărmu,
artist plastic

Troita, 1998

Povești populare românești, 1983

SOCIETATEA CULTURALĂ

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Tel./fax redacție: (022) 20-25-55
Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

E-mail: casadecreatie@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338, 324
Paginare și machetare: „Fox Trading” SRL

ISSN 1857-4424

TEXT ȘI IMAGINI: ION DOMENCO

Satul lui Moș Crăciun

Cu numai vre-o 70 de case și cu o populație puțin peste 200 de locuitori, sătucul Crăciun, comuna Lingura, raionul Cantemir, este o localitate cu vechi și frumoase tradiții ale sărbătorilor de iarnă, cu atât mai mult, cu cât este unica cu acest nume - în Basarabia, și, prea poate, în lume. Satul este, evident, unicul pe aceste meleaguri, care-și sărbătorește Hramul în Ziua de naștere a lui Iisus Hristos.

Deși de prin anii 90 ai secolului trecut, o parte din locuitorii sătucului pleacă la munci peste hotare, populația localității situată pe o buză de deal din preajma pădurii Baimaciei, departe de „lumea mare”, unde iernile sânt mai geroase, cu mai multă zăpadă, își ducе traiul aici, la baștină, fapt cu care crăciunenii se mândresc.

Una din băștinașe, Elena Ghibuleț, ne povestește că, potrivit legendei, denumirea satului ar proveni de la un boier ce purta acest nume și la care munceau, cu precădere, în podgoriile mănoase, locuitorii satelor din împrejurimi. Se mai spune că acest

boier iubea foarte mult anotimpul iarna, când sătenii își vedeau de ale casei, se întâlneau unul cu altul, „punând țara la cale”. Iată că locuitorii acestui sătuc, zis „al lui Moș Crăciun”, au ales să sărbătorească un hram deosebit - Ziua Nașterii Domnitorului. De altfel, prin satele din împrejurimi poți întâlni mai mulți cetățeni cu numele de Crăciun, care-și mai trag piciorul pe aici. Apoi, tușa Elena ne spune cu bucurie că în ultimii ani aspectul satului s-a schimbat în bine: a fost reparat drumul de acces, dat în folosință apeductul de apă, crăciunenii au iluminare stradală. Copii de vârstă școlară sânt transportați, cu autocarul, la gimnaziul din Tartarul. Sătenii au grijă să-și asigure cele necesare pentru iarnă din grădină, unde au vii, cultivă legume, fructe, cresc vite, păsări. Ei, dar, continuă tușa Elena, am mai petrecut un an, iată-iață pășim în 2020, de care ne legăm noi speranțe, căci așa-i țaranul nostru, mai mult cu nădejdea se mulțumește, el nu-i obișnuit să se jeluie...

Tradițional deja, în perioada săr-

bătorilor de Crăciun și Anul Nou, revin la baștină și crăciunenii zburătăciți prin țări străine. Revin să asculte colindul drag, să mai răvășească amintirile, să-și revadă cărările copilăriei și adolescenței...

Ion Bâclea, locuitor al s. Crăciun se grăbi să ne spună că „în sat avem oameni gospodari-viticultori, vinificatori pomicultori de viță. Ne mândrim că avem frumoase obiceiuri ale sărbătorilor de iarnă: de Crăciun sărbătorim Hramul, facem horă, așteptăm cu toții oaspeți, dar și mai mult-clipa când ne vin colindătorii...” Acum câțiva ani, de Crăciun, Laurențiu Vișan, cu verișorul său, Costel Vișan, s-au oferit, bucuroși, să ne cânte frumosul colind despre nașterea Domnului. Pe ulița satului am întâlnit o ceată de fetițe, cu colindul, cu „Steaua”. Bucuroase, fetițele, intrau de la casă la casă, gospodarii după ce le ascultă cu atenție colindul, îi poftesc în casă, servindu-i cu dulciuri și, neapărat, cu colăcei - crăciuneni. Sătenii spun cu mândrie: „Chiar dacă-i mic, satul e cu oameni așezați,

cu credință creștină. Crăciunul pentru noi este o sărbătoare deosebită. În sat se face Horă, copiii umblă cu Steaua, îi așteptăm cu nerăbdare. Apoi, în seara Sfântului Vasile, ne vin urătorii-cu „Plugușorul”, „Buha-iul”, „Calul”, „Ursul” și tot așa, până la Botezul Domnului...”

Iar Ecaterina Iordosopol, care de baștină e din alt sat, adăugă, mândră și ea:

— Îmi plac obiceiurile de aici, sărbătorim cu mare plăcere. În Ajun,

gospodinele pregătesc bucate-sarmale, piftie, friptură, toבă de porc ș.a. Femeile coc crăciunei, colăcei, iar copiii ne bucură cu „Steaua”. E foarte plăcut și frumos. Dorim mult, ca aceste obiceiuri să se păstreze mulți ani înainte, să nu fie date uitării...

În Ziua de Crăciun, gospodinele merg cu împărțitul, dăruindu-și, una alteia, colăcei, dulciuri, câte un păhărel de vin. Gospodarii își vizitează rudele, dorindu-le un an cu belșug, mană și noroc la vite, păsări. Pe la

noi, la Crăciun, povestește Elena Ghibuleț, se spune că, dacă în ziua de Ajun îți intră pe poartă un bărbat, vaca va fâta neapărat un vițeluș, iar dacă femeie - o vițică. Avem și alte datini și tradiții, cum ar fi cel cu „Crăiunelul”: un colac împletit anume, pe care gospodinele-l pun apoi la icoane pentru 40 de zile, după care hrănesc cu el păsările, animalele din gospodărie, ca să aibă mană, să fie un an plin de belșug.

COLECTIVUL BPR „IULIAN FILIP”, OR. DROCHIA

„Ani de muncă cu mult har Pe tărâmul literar”

*Azi răsare sus o stea
Și la noi la Drochia
Raze și lumini s-aprindă
De credință și izbândă.
Și din visul nostru sacru
Prinde-va aripi cenaclul
Îngerii din preajmă tineri
Să-nalțe Steaua cea de Vineri...*

vise realizate, întâlniri de neuitat cu poeți, scriitori, personalități marcante din republică, dar și din localitate, lansări de carte, seri de poezie, de creație și multe alte activități relevante. La eveniment au fost prezenți inițiatorii și

promotorii acestui cenaclu: Petru Ababei, Vitalie Zagaievschi, Silvia Reșetnic, Sofia Vieru, Vasile Grițcu, reprezentanți ai APL și Direcției Cultură, Turism, Tineret și Sport, precum și colaboratorii bibliotecii.

Au venit să salute Cenaclul și Cristina Țurcanu cu discipolii săi de la Academia micilor vedete, care participă la multiple activități din bibliotecă, promovează valorile culturale și altoiește cu măiestrie copilașilor dragostea de cuvânt și frumos. Cu un buchet de melodii au venit ansamblul folcloric „Busuioc”, condus de Galina Pavalencu, Alina Aramă și Victor Cemortan, precum și Ionela Rotaru – o fetiță micuță și talentată.

Cenaclul a fost și va rămâne o reuniune deschisă pentru toți oamenii îndrăgostiți de frumos, cu aspirație către artă și poezie.

La 17 decembrie 2019 Biblioteca Publică Rațională „Iulian Filip” a sărbătorit un eveniment aniversar deosebit în viața literară și culturală a comunității drochiene – 10 ani de la fondarea Cenaclului literar – Steaua de Vineri. Au trecut în zbor rapid acești ani, dar au lăsat frumoase amintiri,

Campania Națională „Să citim împreună!”, ediția 2019

Campania s-a desfășurat pe întreg teritoriul republicii, în perioada ianuarie-decembrie 2019. În cadrul campaniei au fost promovate cărțile „Rebela” de Claudia Partole și „Poeme pe trepte încinse” de Ianoș Țurcanu.

Biblioteca Publică Rădoaia în colaborare cu Biblioteca LT „Ion Creangă” au organizat pe parcursul anului promovarea și lectura cărților recomandate prin diverse forme de activitate: lecturi publice, recital de poezie, întâlniri cu autorii, discuții, cititul cu voce tare. S-au editat și confecționat diverse materiale informative despre ac-

tivitățile bibliotecii, s-au semnat acorduri cu voluntarii care s-au implicat în realizarea promovării Campaniei „Să citim împreună!” Activitățile realizate au dovedit încă odată că Măria sa, Cartea, este în viața noastră un prieten.

O activitate de amploare „Cititul cu voce tare” a poeziilor scrise pentru copii de Ianoș Țurcanu s-a petrecut cu elevii cl. a III-a „C”, dirigintă Svetlana Petrov. Participanții au citit cele mai dragi poezii despre natură, animale, carte, lectură, bibliotecă. Lecturile au fost înregistrate utilizând tehnologiile moderne informaționale și au fost publicate pe pagina de socializare a bibliotecii.

Importantă a fost și discuția la o masă rotundă asupra cărții „Rebela” de Claudia Partole cu genericul „Am citit și recomand cartea...”, unde participanții s-au dat cu părerile despre adolescenta Paula, protagonista cărții, i-ar alții s-au regăsit în personajul cărții ce-i poartă numele, au aflat un răspuns în gândurile și meditațiile autoarei.

Cele mai active la discuție au fost Fileachin Cristina, Curicheru Carolina, Ciobanu Maria, Zaplitnaia Marina ș.a.

Iată unele din impresiile despre cărțile „Rebela” și „Poeme pe trepte încinse”:

„Cartea „Rebela”, scrisă de Claudia Partole, este actuală, venită atunci când condițiile vieții de azi pun mari piedici dezvoltării normale a societății și, mai ales a tineretului. Unii adolescenți, fiind singuri, se stresează, nu comunică, sunt pasivi și cad în depresie. În lupta lor interioară între bine și rău, între frumos și urât, ei au nevoie de susținere din partea părinților și prietenilor.

Mi-a plăcut exemplul critic al scriitoarei „bărbatul n-avea s-o ciupească de fesă, dacă fata chiar pe plajă în rând după pop corm ar fi fost îmbrăcată adecvat”. Mă bucur că, scriitoarea ca un medic adevărat, tratează și vindecă eroina principală care treptat ajunge să treacă corect peste toate situațiile dificile și ajunge să devină o luptătoare activă pentru dreptate, să devină un lider activ în clasă pentru binele societății. Paula devine optimistă. Ea spune: „Vreau să mă bucur de această clipă: de lumină, de cer, de apă, de pământ. Mulțumesc pentru viață!” - Ciobanu Maria, pensionară.

„Rebela” - Claudia Partole.

„Această carte m-a ajutat să privesc lumea din alt punct de vedere. Datorită personajului principal Paula, am ajuns la concluzia că orice problemă are o soluție. Paula descrie perfect gândurile oricărui adolescent și a dovedit prin propria experiență că binele învinge mereu răul din noi. Eu, m-am regăsit în acest personaj. Felul cum vede

lumea, cum gândește, m-a făcut și pe mine să văd, să înțeleg că avem multe în comun, citind cartea, am descoperit că am o asemănare cu personajul din carte. Paula, care era martor la certurile zilnice a părinților săi, a reușit să se iubească și săi iubească și pe cei din jur, desigur, i-a trebuit ceva timp ca să înțeleagă că orice persoană e frumoasă în felul său” - Curicheru Carolina cl. a XI-a „U”

„...am citit cartea lui Ianoș Țurcanu „Poeme pe trepte încinse”... mi-a plăcut optimismul poetului în „Adio, tristețe!”, dar, cel mai mult, mi-a plăcut „Versuri pentru copii”, sunt atât de clare și adevărate, placute și înțelese pentru toți copiii, încât aș propune ca ele să fie editate într-o cărțuie aparte și puse pe fiecare masă a elevilor din clasele primare. Această carte va deveni un mare ajutor pentru învățător în instruirea și educarea elevilor” - semnează Ciobanu Maria. Afirm că Campania Națională „Să citim împreună!” este fereastra sufletului pentru că impactul cărții și lecturii este calea spre lumină, cunoaștere și promovarea celor mai valoroase cărți și autori.

Afirm că Campania Națională „Să citim împreună!” este fereastra sufletului pentru că impactul cărții și lecturii este calea spre lumină, cunoaștere și promovarea celor mai valoroase cărți și autori

Cei mai activi cititori Petrov Lavinia și Curicheru Carolina, au fost delegați la Conferința republicană de totalizare a Campaniei Naționale „Să citim împreună!”

Și dintre toți, nimeni nu a mai rămas în Moldova...

ANDA VAHNOVAN
BLOGGER, JURNALIST,
DOCTOR ÎN SOCIOLOGIE

Și-n anii ăia totul părea posibil. Toate erau noi și spontane. Eram atemporali și nelimitați. Eram, cred, cei mai fericiți!

De grija examenelor de admitere la facultate scăpasem. Absolvisem anul întâi de Jurnalism de la USM, iar media mare îmi permitea să solicit o bursă în România. Am și bifat trei orașe pe hartă – Cluj-Napoca, București și Iași. Nu că tare aș fi știut până atunci diferența dintre ele, doar că doream să plec cât mai departe de casă. Să plec cu adevăratelea. Așa credeam eu că mă voi maturiza forțat – fără părinți sub coastă, fără pachete săptămânale și mai ales fără vizite inopinate pe la miez de noapte. A și funcționat. Doar că, totuși, prea departe mi-a părut apoi Clujul, peste vreo 10 ani, când legănam deja doi copii și am realizat cât de mult îmi lipseau părinții. Înțelepciunea vine din păcate, cu timpul, dacă mai vine vreodată.

Dar acea ultimă lună, în care așteptam să urc în trenul Chișinău-Iași și apoi Iași-Timișoara a fost magică. Plină de așteptări și emoții ale necunoscutului. Primul plecat de acasă, din camera mea, cu vedere spre Porțile Orșului, la un cămin cu cinci suflete în cameră. Marele noroc a mai fost, că venea și prietena mea cea mai bună din clasă, Natașa, la Cluj. Obținuse un transfer după primul an de Arhitectură. Noroc chior pe amândouă. Planuri înaripate și imaginate nopți la rând, când dormeam una pe la alta și ne puneam părul pe moațe de hârtie. Ca să fim crețoase, să ne mai înnoim look-ul. Nu mai aveam răbdare.

În una dintre acele nopți, fără somn, ne venise ideea genială de a organiza o seara de petrecanie. Ca la armată. Numai nu prea știam unde. „Hată” liberă nu avea nimeni. Decât un singur prieten. Al verișoarei mele. Dan. Părinții lui erau plecați din țară, iar Dan, care tocmai fusese admis la Facultatea de Drept, se oferise bucuros să ne găzduiască, chiar și de nu cunoștea decât două persoane din gașca noastră. Cu o singură condiție însă – să facem curățenie după.

Ca și o mică-mare paranteză, vreau să vă povestesc un pic despre invitați. Printre vecini, prieteni, colegi de școală și rude, mai urma să vină și Ahmet, colegul de facultate de la Arhitectură din Chișinău al Natașei. Fiind fiul Ambasadorului Turc, venit la Chișinău de un an, se lipise de gașca noastră natural cumva. Ca să scape de singurătate. Eram singurii lui prieteni de atunci. Se plimbase deja prin vreo trei țări și se săturase să tot schimbe facultățile. Abia acum înțeleg cât de greu îi era. Ahmet ne însoțea bucuros peste tot – și la Bubuieci, la casa Irinei, unde descoperise beciul cu bunătați din borcanele de trei litri. Și la Dobruja, la Sergiu, unde mergeam și făceam frigărui, fiind sfătuită de tanti Silvică, mama lui Sergiu, să nu îi las să bea prea mult și mai ales să nu adoarmă pe prag. Ca să nu răcească. Iar dacă totuși se întâmplă, să îi trag cu tot cu țol în casă. Iar dacă cumva, Doamne ferește, nu le va mai ajunge băutura, mi-a zis unde mai ține ascunsă o sticlă de cogniac. Dar că încercăm totuși să ne ajungă. Sfaturi chiar utile, de altfel.

La Dobruja, Ahmet a adus-o și pe sora lui (i-am uitat numele), cu șapte cercei în ureche și unul în nas, ca să îi arate și o altă fațetă a Moldovei. Nu doar dineurile oficiale de care, ne-au povestit, că se cam săturaseră. Vai, și ce frumos au stat până dimineața, la povești, în drum, sora lui Ahmet și cu Oleguș al nostru, vecinul lui Sergiu, sprijinind gardul plin de buruieni. Turcoaica, nevorbind nici o iotă româna sau rusa, iar Oleguș – engleza sau turca! Vorbeau emoțiile aburite. Astăzi Oleguș își mai amintește că numele ei însemna ceva floare în limba turcă. Dar care anume – nu mai contează.

Drept răsplată pentru serile petrecute împreună, Ahmet, ne-a invitat la masă la el acasă. Toată gașca. Să îi cunoaștem părinții. A fost primul nostru dineu oficial, la invitația unui ambasador, de nici nu știam cum să ne îmbrăcăm și mai ales cum să ne comportăm. Să ne mai punem moațe sau era să părem prea de tot? Noroc că am avut minte să ne lipsim de ele. Apoi, ambasadorul ne-a invitat la meciul de fotbal ce urma să se joace între Galatasaray și „Constructurul” Chișinău pe 26 septembrie. Era anul 1996. Doar că a trebuit să stăm în tribuna suporterilor turci, de nu am scos nici un sunet tot meciul. Și ne-am simțit un pic de trădători. În schimb, a fost primul meci de fotbal la care l-am dus pe frate-mi-o Lucian, copil de 8 ani pe atunci, și pe care l-am tăbărcit apoi tot drumul de pe Ismail până la Porțile Orașului, în gât, pe rând, împreună cu toții din gașcă, pentru că era trecut de doișpe

noapte și ratasem toate troleibuzele.

Seara de petrecanie, însă, de la Dan a fost cea din urmă seară, a noastră, împreună. Noi cu Natașa am făcut ardei umpluți la Dan în bucătărie. El avea doar humus trimis de părinții din Israel și, ce m-a surprins atunci, avea vitamine colorate pe care le lua cu regularitate. Nici nu văzusem până atunci din alea. Găteam pentru prima dată. Totul la ochi, fără tutoriale și google-uri. Am mai adăugat ba apă, ba sare, ba knorr și parca ceva ne ieșise. Tare i-au mai picat cu tronc la inimă ardeii noștri lui Ahmet. Și sincer vorbind, am observat că era cel mai puțin pretențios dintre toți. Am și dansat. Dar mai ales am cântat. Mult. Și mai ales tare. Dan, care ulterior abandonase Dreptul în favoarea Colegiului Muzical „Ștefan Neaga”, ne-a încântat cu piese compuse de el. Și la chitară, dar și la cla-

pe. Ne-am și înregistrat cântând pe ceva casete, de le am și acum pe la mama prin debara. Și în pofida faptului că Dan a devenit între timp o vedetă internațională și scoate hit-uri pe bandă rulantă, piesa mea preferată va rămâne mereu cea scrisă pe versurile lui Păunescu și interpretată la chitară, spre dimineață, despre o iubire imposibilă „Și-atunci fecioara hotărî să moară”. Ne-am petrecut, ne-am luat rămas bun, ne-am lăsat unii altora poze cu mesaje și da, am făcut curat. Că doar am promis...

Apoi, a urmat și ziua, când tăbărind o geantă mare de rafie, din aia în pătrățele alb cu albastru și cu fermoarul care se strică din prima, am urcat în trenul spre Cluj. Trei. Eu cu Natașa și cu Pavel, actualul ei soț, cu care se cuplaseră în noaptea romantică de la Dan de acasă. Fusese ceva magie în acea noapte, vă ziceam eu.

Sergiu a urcat în trenul de Sibiu. Irina a plecat în Italia. Vecină mea Tania s-a mutat în Ucraina. Vară-mea e în Canada. Frate-mi-o e și el în Anglia. Iar Ahmet a revenit în Turcia și mi-a trimis peste vreo 10 ani, poze pe mail, cu soția și fetița. Facebook nu are. Dan a făcut înconjurul lumii cu concertele sale, dar nu uită să îmi mai răspundă la mesaje pe messenger sau să le da câte un like copiilor mei, căror nu le vine să creadă că acel Dan flocos, din pozele mele învechite, este cel de la televizor. Iar „Freedom” și „Dragostea din tei” au fost piesele lor preferate pentru mulți ani.

Dacă mă uit mai bine în poze, simt două stări contradictorii. Prima, ar fi magia acelei seri de rămas bun, iar alta, tristețea plecării tuturor din țară. Poate, doar, Oleguș, vecinul lui Sergiu, a mai rămas în Moldova, nu știu. Restul nu s-au mai întors acasă...

ALEXANDRA ZAHARIA

Șezătoarea de Sfântul Andrei la bibliotecă

Unul din scopurile principale ale Bibliotecii publice din s. Baurci-Moldoveni, r. Cahul este și

ma atestare documentară datează cu anul 1770, în această perioadă băștinașii au știut cu multă mândrie

să se afirme și în domeniul social cultural devenind unul dintre satele din raionul Cahul cu un tezaur etnofolcloric foarte bogat. Drept dovadă este și Șezătoarea numită mai sus. În cadrul evenimentului Mădălina Camerzan, eleva clasei a VIII-a, Gimnaziul „Ion Neculce” din localitate a vorbit interesant și atrăgător despre originile sărbătorii Sfântul Andrei. Un buchet de vrăji practicate de către fetele mari în noaptea de ajunul Sfântului Andrei, au fost realizate în scopul aflării cât de curând se vor mărita și cine este ursitul lor. Alături de aceste perle folclorice au răsunit și cântece folclorice care au răscolit inimile spectatorilor, de exemplu: „Tudoriț-o nene”, „Țărăncuța”, „Mamă, inima mă doare”, „M-a pus mama la țesut”,

„Scoală, scoală fată hai”, „Măriță, Măriță”, „Foaie verde solz de pește” ș.a. De asemenea a fost jucată cu multă măiestrie actoricească și sceneta „Gospodinele”.

Gazdele șezătorii noastre au fost, mătușa Parascchița, moș Andrei și nepoțița lor Iliana.

La șezătoare au fost bine veniți: primarul s. Baurci-Moldoveni dna Elena Enachi, consilierii, Nicolae Petrică, preotul paroh al Bisericii „Sfânta Cuvioasa Parascheva” din localitatea noastră. Cu multă dragoste și respect au fost felicitate toate persoanele din satul nostru ce poartă numele de Andre, Andreea.

Nu uitați obiceiurile și tradițiile milenare ale neamului, ele ne sunt carte de căpătâi și călăuză spiritual în viața de toate zilele.

studierea, și promovarea tradițiilor populare locale. Printre multele sărbători locale populare organizată de către instituția noastră este și Șezătoarea de Sfântul Andrei. Chiar dacă localitatea noastră nu are o vârstă foarte mare, ci rotunjește cam peste 250 de ani de existență, pri-

Silvia Zagoreanu

Frumoasă, responsabilă, exigentă, principială, foarte muncitoare și deosebit de talentată, așa o cunosc pe Silvia Zagoreanu. Am avut mereu încredere în capacitățile ei profesionale și i-am admirat vocea.

Veta Ghimpu Munteanu (V. Gh.M.): Întotdeauna m-a interesat proveniența unei personalități, fiindcă sunt convinsă că locul, mediul și familia în care s-a născut un om s-au altul pune amprenta esențială pe omul respectiv. Silvia Zagoreanu e născută în renumitul sat Căpriană din codrii Moldovei, într-o familie cu 13 copii, ea fiind cea mai mare. Cum e să te naști într-o familie în care au urmat atâția copii?

Silvia Zagoreanu (S.Z.): Familia este izvorul nesecat de inspirație, emoție, trăire, este leagănul tuturor împlinirilor. Noi nici nu realizăm cât de bogați suntem având o familie sănătoasă.

Norocul meu a fost să mă nasc într-o familie „vie”. Mi se pare potrivită această expresie, pentru că noi am avut cu adevărat o copilărie foarte activă.

Educația primită în familie ne-a fost de mare folos. Da, eram noi supărați că suntem puși la lucru, că părinții erau uneori severi cu noi, dar acum le suntem recunoscători, fiindcă au educat în noi calități importante, cum ar fi: responsabilitatea și corectitudinea, ne-au învățat să ne descurcăm în viață.

Părinții noștri au fost și sunt niște eroi. Nu știu cum făceau dar au reușit să ne împace pe toți, să nu suferim, să nu ducem lipsă de nimic. Tata ne aducea de toate. Lucra în domeniul comerțului și cum învățea el lucrurile pe acolo, nu știu, dar îmi amintesc de bomboanele aduse de prin Estonia, Letonia și România, de primul meu maiou, care avea un desen atrăgător și era dintr-un tricotaș foarte plăcut.

Vreau să vă spun, că m-au iritat mereu concluziile generalizate despre familiile cu mulți copii, de obicei

acestea trecute în lista săracilor.

Noi nu am fost săraci, fiindcă am muncit cu toții, de la mic la mare. Am avut mereu cal, vacă, porci, iepuri, am crescut păsări, cârduri de rațe, curci, găini. Nu mai zic de hectarele de pământ pe care le lucram an de an.

Am crescut într-o casă mare, care are mai bine de o sută cincizeci de metri pătrați, cu camere spațioase și luminoase. Sărmana mamă, nu știu cum reușea să le pună la punct pe toate, că ea era șefa gospodăriei. Când era vorba de mâncare, nu era de glumă, o cratiță de zece litri era pusă pentru a face un borș.

Dar ziceam de o familie sănătoasă, or acum constat cu tristețe, că nu mai e cum a fost. În acea casă mare și îmbătrânită de vreme a rămas doar mama, frații și surorile s-au împrăștiat prin lume și rar când mai ajung la cuibul părintesc.

Acum nu ne mai întâlnim la masa de sărbătoare, nu mai e gălăgie și forfotă prin ogradă și această stare îmi apasă sufletul de fiecare dată, când merg acasă.

Tata a decedat în anul 2004, Dumnezeu să-l ierte. La înmormântarea lui a fost lume de pe lume, semn că era respectat.

Nu uit cum îl gătea mama, la costum, cămăși în nuanțe deschise,

cravată, pantofi lustruiți...lumea în sat îl poreclea „boierul”.

V.Gh.M.: În unele interviuri ai recunoscut că nu te gândisei niciodată să te faci cântăreață, cum totuși a venit momentul care te-a determinat? Se cânta în familia voastră?

S.Z.: Toată familia noastră e împătimită de folclor. Mama a vrut să devină cântăreață, avea un gând să intre la Școala de muzică „Ștefan Neaga”, dar nu a lăsat-o bunelul. Profesia de cântăreață nu era respectată pe atunci. A dus-o la o școală de agronomie, de unde mama a fugit. Muzica a rămas pe viață în sufletul ei.

Admiram vocea mamei mai cu seamă când făceam reparație în casă. Pereții dezgoliți dădeau un ecou plăcut, care punea în valoare timbrul ei. Cântam și noi pe lângă ea, cântece auzite la interpreții autohtoni. Anastasia Istrati era cea preferată, probabil pentru că era o asemănare între vocile lor.

Cânta și tata, foarte rar, mai ales la sărbătorile de Paști. Probabil mai mult și-a dorit mama și tata să mă vadă cântăreață, fiindcă porniseră deja timpurile, când părinții se mândreau cu copiii talentați, iar ei credeau în potențialul meu artistic.

M-au dat la Școala de muzică din satul vecin Pânășești, unde am făcut țambal și acordeon. Când a venit

Tata Ion și Silvia

Mama Olga

timpul să-mi aleg calea studiilor, m-a dus tata la un cumătru de al lui, dl Vasile Eșanu. Dumnealui m-a ascultat și m-a îndreptat la Colegiul „Ștefan Neaga”. Am făcut Dirijat coral la facultatea de Iluminare Culturală a Colegiului, iar după doi ani de studii, în urma participării la Festivalul de folclor „Tamara Ciobanu”, am intrat la Academia de Muzică, la catedra „Folclor”, unde am făcut canto popular.

Probabil acesta a fost destinul meu, să ajung aici, iar cei ce m-au încurajat în acest sens a fost domnul profesor Gheorghe Niculăescu și doamna Galina Pâslaru, interpretă de folclor, cărora le sunt recunoscătoare.

Fiecare pas făcut în lumea muzicii a depins de cineva într-un fel. Mulțumesc tuturor celor care mi-au fost alături cu sfaturi, cu ajutor, în această listă vă regăsiți și dumneavoastră, dna Veta și mă bucur că îmi sunteți în preajmă încă de la începuturi.

V.Gh.M.: Ai practicat diferite profesii: la Centrul Național de Creație Populară timp de 19 ani ai avut grijă de colectivele de artiști amatori din republică. Ai fost șef de secție. Acum ești redactor prezentator și realizator de emisiuni de folclor la Radio și Tv, totodată deții postul de Director al Palatului de Cultură din Ungheni. Cum te descurci și cum îmbini toate aceste activități?

S.Z.: Nu este ușor, dar mă descurc. Aceste activități sunt legate una de alta. În realizarea emisiunilor la radio și televiziune, de exemplu, mi-a fost de mare ajutor experiența pe care am acumulat-o la Centrul Național de Creație Populară, fiindcă acolo am făcut teren, am studiat lucrurile în detalii și eram la curent cu tot ce se întâmplă în republică.

La Centru am avut de la cine învăța lucruri pe care nu le găsești în cărți. Am fost alături de mari personalități- Dumitru Blajinu, Ion Bazatin, Iustina și Iustin Scarlat, Iulia Paliș, Pavel Popa, Angela Teacă, Grigore Botezatu, Andrei Hâncu, Victor Ghilaș și nu în ultimul rând domnul

Tudor Colac, cel care m-a primit la lucru imediat după absolvirea Academiei de Muzică, fiind pe atunci în calitate de director al instituției.

De la acești oameni am „furat” meseria. Pe timpul când era director d-na Iustina Scarlat au avut loc mari schimbări în instituție, așa remarcă aici inițierea unor Festivaluri la care am lucrat cu dăruire. Printre acestea era și Festivalul „La poale de codru” care s-a desfășurat la Căpriană.

Îmi amintesc cum am început Festivalul „Maria Drăgan” la Bălăurești, dna Iulia Paliț a fost cu ideea de a-l transfera din centrul județean, în localitatea de baștină a Mariei Drăgan. Șapte ediții la rând am fost un fel de stăpână-coordonator a acestui festival și mă mândresc foarte mult cu acest lucru. Radio și Televiziunea sunt activitățile mele de suflet. Lucrul meu de bază este la Palatul de Cultură din Ungheni.

V.Gh.M.: Cum reușești să te menții și să te promovezi pe post de cântăreață și să ai succese pe un mal și pe celălalt al Prutului?

S.Z.: Mulțumesc lui Dumnezeu, am destule colaborări, dar recunosc, prea puțin fac pentru cariera mea artistică. Nu pot să accept orice invitație, din cauza serviciului, dar nici nu-mi imaginez cum ar fi să rămân doar pe postură de interpretă, cred că m-aș plictisi. Mai înregistrez câte un cântec din când în când. În general mă mențin grație oamenilor care au încredere în mine - redactori, organizatori de evenimente și prieteni. Deseori sunt invitată pe post de jurat la diverse festivaluri, am susținut recitaluri în spectacole mari și mă bucur că mi se deschid noi uși.

Probabil schimbarea locului de trai, de la Chișinău la Ungheni a facilitat oarecum mai mult colaborarea cu frații de peste Prut, mai cu seamă cu cei din zona Moldovei și nu numai. Am fost recent invitată în juriu și cu un recital la un Festival Internațional de folclor la Reghin, județul Mureș. De câteva ori am cântat la evenimentele diasporei în Italia, unde mi-am făcut prieteni buni, acum mi s-a propus să merg în Belgia.

De mute ori rămân uimită de

cea ce se întâmplă pe piața muzicală de la noi, cum și de unde apar unii „artiști”? Părerea mea e că în zilele noastre se cam încurcă evoluțiile la petreceri cu cele din scena. Nu e bine. Parcă se fac intenționat anumiți pași pentru a distruge noțiunea de cântat profesionist și tradițiile noastre moldovenești. Nu e posibil, oameni buni, să îmbraci un costum compus din piese întâmplătoare - ie din Banat, fotă din Oltenia și papuci cu toc de la Paris, să mai și cânti un cântec în care bagi cel puțin două, trei stiluri și să spui că promovezi cultura neamului tău.

Avem o mulțime de astfel de exemple. Sunt mulți soliști care fac acest lucru, unii sunt chiar angajați în orchestra profesioniste. Se știe despre exigența mea, privind repertoriul și

costumul popular, fapt care a dus și la conflicte, însă eu voi promova în continuare autenticitatea.

V.Gh.M.: De unde vin toate aceste principii, cine ți-a trezit interesul față de valorile tradiționale?

S.Z.: De la facultate. Un mare promotor al valorilor culturale moldovenești a fost regretatul Gleb-Ceai-covschi Mereșanu. Mi s-a întipărit în memorie anumite fraze pe care le repeta des dumnealui, cum ar fi: „Cântecul moldovenesc nu se începe niciodată cu auctact, oameni buni, asta e specific oltenilor...” era vorba de pauza dinaintea primului grup de note din prima măsură a unui cântec.

La Academia de Muzică am luat primele lecții despre costumele populare, despre folclor. Acolo am gustat din succesul scenic. Am avut pro-

fesori de excepție: Nicolae Chiosa, Svetlana Badrajan, Diana Bunea s.a. Ei mi-au trezit interesul față de folclor și mi-au deschis ochii, pentru că până atunci cântam și eu tot ce auzeam, nu făceam o diferență între o doină și o baladă, nu cunoșteam multe lucruri.

Spre rușinea mea, eu nu am avut de unde să învăț anumite elemente ce țin de zona noastră, abia când am ajuns să cânt în Festivaluri mari în România, am înțeles cum trebuie să ne prețuim vatra folclorică de proveniență. Acolo fiecare mărunțiș era punctat, de la opinca din picior până la baticul de pe cap, de la emiterea sunetului până la valoarea piesei cân-

tate. Mari personalități am întâlnit, multe am prins de la oamenii domeniului în acele concursuri, unde intrau câte 30 de concurenți, de regulă. Eram foarte fericită când aduceam trofeul sau premiul 1 acasă și mai eram și lăudată pe acolo. Vă dați seama, reprezentam o țară, aveam o responsabilitate.

Eu consider că un solist profesionist este cel ce respectă regulile scrise sau nescrise ale folclorului. În cazul dat vorbim despre respectarea zonei folclorice pe care o reprezentăm - Moldova, despre un repertoriu care presupune îmbinarea melosului moldovenesc cu un text rostit în grai adecvat. Și bineînțeles costumele

ce include piesele necesare specifice zonei noastre.

Aici e cazul să las modestia la o parte și să mă declar una din promotoarele acestor principii, nu din orgoliu, ci din datorie față de predecesorii mei, față de cultura acestui neam.

V.Gh.M.: De vreo câțiva ani începe să vă bucurați pe cântăreții de muzică populară de pe celălalt mal al Prutului, ba chiar și de mai departe, cu melodiile scrise de tine. Cum ai descoperit acest dar al tău?

S.Z.: Eram studentă când am îndrăznit să impun un cântec făcut de mine în programul unui examen. Nu se dădea voie, dar nici nu am fost trasă la răspundere pentru ceea ce am făcut. Comisia l-a primit drept cântec cules, fiindcă era făcut conform tiparelor folclorice adecvate și nimeni nu s-a gândit că poate fi o creație compusă.

Singura persoană care mi-a reproșat la repetiție a fost dl profesor Victor Botnar: „Asta e născocită de tine”, așa mi-a zis, dar a rămas între noi. Maestrul Mihai Amihalachioaie a fost cel care m-a încurajat și mi-a dezvoltat calitățile în ale compusului. Îmi trimitea soliști spunându-le: „Duceți-vă la Silva, că ea știe cum trebuie să fie un cântec, ce înseamnă abordarea stilului moldovenesc în melodii”. Continui să lucrez cu dl Mihai în direcția asta, mulțumindu-i pentru încredere.

Tot cu dl Amihalachioaie și cu Orchestra de muzică populară „Busuic moldovenesc”, pe care o conduce, am înregistrat primul meu CD „Îmi cânt cântecele mele”, de acolo știa dumnealui că eu fac melodii în stil folcloric, dar erau pentru mine. Nu mai știu câte melodii am „născocit”, pentru alți soliști, dar multora dintre ei le-am deschis într-un fel calea în lumea muzicii. De exemplu, Mihai Timaru sau Ana Maria Pârjolea, Gheorghe Zagoreanu, cântă doar melodii de ale mele și mă bucur de succesul lor.

Snejana Frija, Veta Ghimpu Munteanu, Iustina Scarlat, Vasile Olaru, Oleg Donțu, Marcela Vuicu, Adrian Roșca, Valentina Volontir, Ana Prisăcaru, Lilia Calancea, Marina Filipovici sunt soliștii care îmi cântă

cântecele. În curând vor apărea mai multe înregistrări cu Diana Vișinaru, care e stabilită în Anglia.

V.Gh.M.: Ești una dintre foarte puținele cântărețe, de la noi, care nu ai grijă doar de cariera ta artistică, dar și de cea a tinerilor interpreți. Vorbește-mi, te rog, despre Proiectul „De la Iași la Chișinău”.

S.Z.: Până la Proiectul „De la Iași la Chișinău” a mai fost ceva. Lucram la Centrul Național de Creație Populară când am inițiat un proiect de promovare al tinerilor interpreți. Nu mi-a cerut nimeni, așa mi-a dictat sufletul atunci. Am adunat vreo 12 soliști care au obținut premii la Festivalurile pe care le organizam și am făcut înregistrări în studio, susținuți fiind de un grup mic de instrumentiști. Mariana Dobzeu, Nicu Mătă, Lenuța și Viorica Lupu, Rodica Buhnă, Ion Cernei, Alexei Pânzaru, Ana Dogot, frații mei Galina și Valdimir, cu toții făceau parte din acel proiect. Pentru ei erau primele șanse de a fi promovați la radio și televiziune. Cred că doar Rodica Buhnă avea ceva imprimări la acel moment, ceilalți de aici au pornit.

După asta a venit proiectul care a avut mai mare răsunset „De la Iași la Chișinău”. Împreună cu colegul meu de peste Prut, Constantin Bahrin am făcut planul de organizare, incluzând în lista proiectului soliști basarabeni și interpreți din România. Eu eram responsabilă de echipa de aici: Mariana Dobzeu, Felicia Nevodaru, Tățiana Martin, Gheorghe Zagoreanu, Rodica Buhnă, Ion și Veaceslav Bânzari, soliști pe care i-am selectat de comun acord cu dl Bahrin.

Dincolo el avea echipa sa - Ionuț Urdeș, Andrei Balan, Mirel Roman, Ancuța Corlățan, Dănuț Onoiu, Cristinel Iordăchioaie și Grigore German.

Toate cântecele le-am înregistrat cu Orchestra de muzică populară „Mugurel” dirijată de Ion Dascăl. Apoi am lansat Cd-ul la o casă de discuri din Galați, România.

Am colindat mult cu acest grup de soliști pe la televiziuni, am avut spectacole pe un mal și pe celălalt al Prutului. Sunt persoane care nu vor realiza și nici nu vor aprecia vreo dată efortul care se depune în aseme-

nea activității. Nu vor recunoaște că de aici au pornit primele interviuri, primele apariții la televiziuni. Nu regret, însă, nici o clipă că m-am implicat cu trup și suflet în acest proiect.

V.Gh.M.: Viața ta personală nu a fost una senină. Te-ai căsătorit la 19 ani, ai adus pe lume o fetiță. Apoi ai divorțat. După aceasta ani și ani la rând ai fost singură. Acum, în sfârșit, ai găsit bărbatul și omul potrivit pentru o viață.

S.Z.: Petru este sufletul meu pe-reche. Cred că a fost trimis de la Dumnezeu, a fost o chemare, numi explic, pentru că am zis „da” din prima și nu regret. Este un om de o cumsecădenie rară. Este un psiholog

înzestrat cu multă răbdare. Este director de liceu și consilier la Primăria din Ungheni.

Ambii am avut un trecut mai mult sau mai puțin trist. Important e că ne-am găsit unul pe altul, ne-am unit forțele și am devenit un pic mai puternici.

V.Gh.M.: Vorbește-ne, te rog, despre fiica ta Adelina.

S.Z.: Adelina este toată bogăția vieții mele. Nu am nimic mai de preț. Sunt mândră de ea. A absolvit Facultatea de Drept de la București și a rămas să lucreze tot în același oraș.

S.Z.: Tot ce îmi doresc e să fie fericită și împlinită, că e fată înțeleaptă. Eu mereu îi cer sfaturile. Recunosc

că mi-aș fi dorit să-i fi acordat mai multă atenție în copilărie. În schimb oportunitatea de a se afla în mediul artistic presupun că i-a fost de folos. O luam cu mine peste tot. Nici nu știu cum rezista la spectacole de romanțe câte trei ore și se mai dădea și cu părerea despre interpreți.

Adelina era de sine stătătoare încă de mică. A învățat să gătească și îi plăcea să-mi facă surprize culinare. Când ajungeam acasă după serviciu găseam de multe ori ceva pregătit de ea. Mi-e dor de ea, pentru că în ultimul timp ne întâlnim foarte rar. Bine că sunt aceste rețele de socializare, asta ne mai salvează.

V.Gh.M.: Care sunt planurile de viitor ale Silviei Zagoreanu

S.Z.: Nu am planificat nimic grandios. Îmi voi îmbogăți încet-încet colecția mea de costume populare care constituie acum 44 de cămăși, vreo 20 de catrințe și alte piese vestimentare. Îmi doresc să mai adaug la zestrea mea muzicală. Poate mai înregistrez câte ceva. Chiar am câteva texte scrise de dna Mariana Honceru stau neclintite și ar trebui să le fac. Până acum am editat două Cd-uri, unul cu Orchestra „Busuioc moldovenesc”, altul cu Orchestra „Lăutarii”. Cel din urmă a apărut recent pe piața

muzicală din România. Mai am un șir de înregistrări care au fost puse pe compact discuri sub formă de compilații, în total cred că am mai mult

de 60 de cântece imprimare, dar cu încetul voi mai înregistra.

De obicei lucrurile se aranjează de la sine, sănătate să fie...

Prosopul starostelui

Se spune că prosopul este cartea de vizită a unei familii și mai ales a gospodinei.

În el s-a scris cu străduință spiritul gospodăresc și nu numai. În el au prins viață creația, gustul estetic, imaginația, fiecăruia în parte. Iar una lângă alta - întregul popor al neamului nostru. Prosoapele sunt adevărate opere de artă, unele capodopere, care au străbătut prin timp până la noi. Păcat, că luați de timpuri și evenimente aspre, progrese, din mâinile noastre au lunecat tăcute, cuminiți în neștiință, lăsând un loc gol în istorie. Multe din ele au devenit ștergere de mâini, sau pur și simplu, aruncate indiferent. Rar pe unde mai vezi „cuibărite”, tăcute, unele din ele. Și de câte ori ajungem cu ochii la ele, ne tresare inima, iar ochii umeziți se lasă în jos. De ce oare? Și ca să putem ridica ochii, cât de cât și să privim la el, o să încercăm să depănăm amintirile noastre despre prosopul starostelui.

Starostele, avea un rol principal în desfășurarea nunții celei „de trei zile”, în anii '50 - '70 ai secolului XX.

Anume lui, starostelui, îi revenea misiunea, de a fi cu ochii pe desfășurarea nunții. De măiestria lui organizatorică și de spiritul lui gospodăresc, depindea succesul nunții. Starostele era legat cu prosop ales de soacra cea mică, când pleca la mireasă. Legarea, era un moment deosebit, însoțit de glume, melodii săltărețe. O sarcină aparte avea la „Masa cei mare”, atunci, când se ajungea la luat paharele. El primea „comanda”, de la nunii cei mari, când venea momentul de luat paharele. Starostele, organiza să aibă la îndemână mai multe pahare, un ulcior cu vin, ținând legătură directă cu gospodarul, care stătea la gura beciului (acela, tot era chitit mai din timp, să răspundă de butoiul cu vin și să se cheltuie cu socoteală).

Deveneau mai atenți și muzicanții. Era pusă în valoare și măiestria lor interpretativă. Pe tot parcursul „de luare a paharelor”, muzicantul principal era cu ochii pe staroste. Luau paharele pe rând. Mai întâi părtașii Nunului mare, apoi, a Socrului cel mare și încheia coloana părtașii socrului cel mic.

Cum se desfășura? Cei care luau paharele, treceau prin fața mesei mirelor și a nunilor mari și, desigur, a celor care susțineau nănașii. Stăteau toți în picioare și primeau, cu cinste, pe cei ce se apropiau. Starostele se dezlega de prosopul lui, îl dădea la două femei mai „bune de gură”, mai „șugubețe”, mai „jucăușe” și ele, la rândul lor, trebuiau să joace prosopul de-asupra capetelor gospodarilor, celor care primeau paharele. Melodiile erau diferite, dar săltărețe. Nuntașii, înainte de a lua paharul, se străduiau să găsească cele mai frumoase cuvinte de felicitare, adresate în primul rând mirelui și miresei, apoi nunilor, socrilor, nuntașilor. Apoi închinau banii, de multe ori zicând: de la Dumnezeu mai mult, de la noi mai puțin, juruind o sumă de bani și un cârlan, sau un gânsac și multe altele, sprijin de a începe o gospodărie. Iată aici, era și locul glumelor. Vai, sărmanele păsări și animale! Erau luate în „seamă” și ele. Melodiile erau diferite, de la gospodar la gospodar. De multe ori, gospodarii mai „șanțoși”, comandau muzicanților, ce melodie să le cânte. Și, doamne ferește, dacă muzicanții nu le făceau pe plac. Se mai „moçoșeau” și ei, sărmanii, bătând la prețul lor - „bacșișul”. Glumele se aprindeau din toate părțile, în dependență de gospodar și buzunarul lui - mai darnici, mai zgârșiți, mai plini de sine, dar toți treceau și dădeau cinste mirelor și nănașilor. De multe ori se întâmpla, că venea vremea să ia paharele și vreun gos-

podar cu greutate sufletească (celor care, în timpul apropiat, le decedase vreo rudă sau, poate, vreun vătădoi, de cel credincios consoartei), atunci starostele dădea „comanda”, muzica să tacă și el, liniștit, își făcea datoria. Era o lecție nemaipomenită pentru toți, nu numai adresată tinerilor. Fără multă vorbă, oamenii aveau în față un exemplu de credință față de cei care le-au fost aproape. Viața este viață și gluma tot se mai strecură, la sfârșit, pe lângă omul „vădăoi”. Și gospodinele singure deveneau atunci și mai atente, și mai serioase, desigur, și mai grijulii. Era tot un fel de a susține omul în viață. Doamne, câtă înțelepciune? Sărmanul prosop, ajungea la casa starostelui „văleleu și vai de mine”! N-ai ce-i face, așa i-i soarta. Sărmanul staroste și sărmanul prosop... Ajungeau la răsăritul soarelui obosiți, dar mulțumiți că au mai adus în rândurile gospodarilor încă o familie. Dacă ar avea grai prosoapele starostelui? Sărmanul prosop, era „vinovat”, desigur, împreună cu starostele, dacă cumva unii din miri nu erau mulțumiți de parcursul vieții, de alegerea perechii. Aveau noroc starostele și prosopul și de „...să fi știut eu, îl legam de gât pe staroste cu prosopul acela...”

Toamnă cu toamnă, de la căderea primelor frunze, apoi, acoperiți de promoroacă, până copacii deveneau goi și străzile pustii, prosoapele făceau drum celor, care începeau viața de familie. Ca apoi, alte gospodine, depănând amintirile, să țese alt prosop, pentru alți miri și mirese, care una - alta, dormeau ascunși după sobă, pe cuptorul cald.

Păcat că, ne-am înstrăinat.

Așa, fir cu fir, s-au țesut prosoapele, păsări ale vieții omului.

Timpule, de ce ești atât de aspru?

Destinul cuvintelor ~ 30

Muzeul și toate muzele

Semnificațiile termenului muzeu sunt bine cunoscute astăzi: 1. Instituție care se ocupă cu colectarea, studierea, păstrarea și expunerea pentru vizitatori a unor obiecte de interes artistic, istoric, științific. 2. Clădirea în care sunt păstrate și expuse astfel de obiecte. Cuvântul este de origine latină (*museum*), fiind preluat ulterior de mai multe limbi europene actuale (fr. *musée*, it. *museo*, sp. *museo*,

nouă fiice de gemene ale lui Zeus, părintele zeilor olimpicieni, și zeiței Mnemozine. Numele zeiței Mnemozine în grecește însemna „memorie”, „înțelepciune”. De aici misiunea muzelor de a cunoaște și a înțelege totul – lucrurile și faptele din trecut, prezent și viitor. Lor li s-a atribuit, după cum s-a menționat, rolul de protectoare ale artelor și științelor. Fiecare muză supraveghea câte un

muza muzicii și muzicienilor. Statuile antice o reprezintă cu un flaut în mână.

Clió era ocrotitoarea istoriei (gr. *kléos* „glorie”), istoria fiind, prin urmare, memoria evenimentelor și faptelor de altă dată, memoria gloriei trecutului.

Thália a fost, mai întâi, stăpâna belșugului (gr. *tháleia* „înfloritoare, bogată în rod”). Dar pentru că tot ea supraveghea sărbătorile închinatelor roadei câmpurilor, ceremoniile cărora au pus începutul genului literar al comediei, Talia devine apoi muză a comediei.

Melpoméne avea sub ocrotirea sa tragedia. Statuile o înfățișază ținând în mână o mască de actor care interpretează un rol tragic, simbolizând deci tragismul.

Erató era muza poeziei lirice, în special a celei de dragoste. Numele

Casa-Muzeu Alexandru Donici

germ. *Museum*). În latină a pătruns din greaca veche, în care *mouseion* semnifică templul dedicat muzelor, devinități ce patronau artele, științele. Pentru grecii antici *mouseion* mai însemna o clădire destinată studiilor și creației. Un astfel de muzeu, cu aplicație în filozofie, a existat pe lângă Biblioteca din Alexandria.

Potrivit legendelor mitologice, Musa era numele grecesc al celor

anumit domeniu, o anumită branșă.

Metaforic, și astăzi muzeul este considerat un lăcaș al muzelor, pentru că se crede că fiecare dintre ele au predestinația de a ocroti reminențele și obiectele de valoare din domeniile respective ale artelor și științelor.

Eutérpe, al cărui nume însemna „cea cu farmec minunat”, era inspirotoarea cântăreților, fiind considerată

ei ne amintește adjectivul grecesc *eratós* „iubit, plăcut”. În reprezentările grafice apare înfățișată cântând din liră.

Terpsihóra supraveghea corurile și dansurile (gr. *térpo* „eu încânt”,

Muzeul Luvru

chorós „cor”). Este înfățișată grafic cu o liră în mână.

Polímnia inspira imnurile, cântecele de slavă. Numele ei are la bază două cuvinte grecești: *polý* „mult” și *hýmnos* „imn”.

Caliópe era protectoarea poeziei epice, numele acesteia însemnând „glas frumos” (gr. *kállós* „frumos”, *ops*, *opos* „glas”). Legende o consideră mama cântărețului Orfeu și a poetului Homer.

Uranía era muza astronomiei, fapt despre care ne vorbește însuși numele ei: gr. *urania* „cerească”. Statuile o înfățișează aplecată asupra unui glob, simbolizând încercările de a măsura bolta cerească.

Conducătorul muzelor se considera Apollo. Conform miturilor, lăcașul lor s-ar fi aflat în munții Olimp sau Parnas. Pentru grecii antici muzica constituie componentul principal al tuturor artelor. Iată de ce muzike (cuvânt format pe baza numelui grecesc al celor nouă muze) reprezenta la început denumirea artelor în genere, care mai târziu, prin îngustarea sensului, a ajuns să denumească o singură artă – muzica. Aceasta, mai ales, pentru că muzica însoțea aproape toate genurile artistice: corul, dansul, comedia, drama.

În epoca elenismului Ptolemeu I (360-283 î. Hr.), urmașul lui Alexan-

dru Macedon, a construit în orașul Alexandria din Egipt un așezământ științific care a fost numit Museion, în grecește deci „templul muzelor”. Aici se afla și o mare bibliotecă unde se păstrau celebrele scrieri ale An-

de muzee. Cele mai mari muzee de artă, cultură și istorie din această țară se consideră: Ermitajul, Muzeul Rus (Sankt-Petersburg), Muzeul Pușkin, Galeria Tretiakov, Palatul Armelor (Moscova).

Muzeele românești au luat ființă la începutul sec. al XIX-lea, pe parcursul vremii dând relevanță faptelor, evenimentelor și personalităților din cele mai vechi perioade istorice până în zilele noastre. Majoritatea lor au anual câte aproximativ 3 milioane de vizitatori: Muzeul Național de Istorie al României, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Satului, Muzeul de Istorie Naturală (București), Muzeul Național al Unirii (Alba-Iulia), Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei (Cluj), Muzeul de Istorie al Moldovei (Iaiși), Muzeul de Artă (Brașov).

Primele muzee din Basarabia datează din a doua jumătate a sec. al XIX-lea. Mai întâi la Chișinău a fost deschis un muzeu de arheologie. În anul 1889 a fost fondat Muzeul Zemstvei, actualul Muzeu Național de Etnografie și Istorie Naturală.

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Anglia, Germania, Polonia, Cehoslovacia. Cele mai vizitate muzee din lume sunt: Luvru din Franța (8 500 000 vizitatori pe an), British Museum din Germania (5 569 980 vizitatori), Metropolitan din New York (4 891 450 vizitatori), National Gallery din Londra (4 780 100 vizitatori). În Federația Rusă funcționează circa 1200

Muzeul Național de Arte Plastice al Moldovei a fost inaugurat în anul 1940, Casa-muzeu „A.S.Pușkin” în 1948, Muzeul Literaturii Românești „M. Kogălniceanu” din Chișinău în 1965, Muzeul de Istorie Militară în 1995. Actualmente în republica noastră funcționează peste 40 de muzee de stat și circa 30 de muzee populare.

TRAIAN VASILCĂU

La nemuritori ani, Maestre! (*La izvorul cântecelor lui Vlad Negruți*)

Întâlnesc, rareori, prin Chișinău un om cu mers negrăbit și cu față mereu luminătoare, plină de blajinătate.

O aproape dispărută blajinătate.

Cînd scriu acest cuvînt îmi amintesc de Sfîntul Serafim de Sarov, care atunci cînd era vizitat în sihăstria lui de vreun om, îi spunea: „Bucuria mea, suflețelul meu, stai aici”.

Omul despre care vă scriu nu este prezent pe copertele nici unei reviste color cu vedete.

Despre el mai mult se tace decît se vorbește, dar nici el nu se străduie să-și plătească gloria falsă de pe toate gardurile acestui veac tot mai dezumanizat și tot mai anticreștin.

Și, totuși, împotriva tăcerii tuturor voi încerca aici și acum să creionez trei rare virtuți, caracteristice omului nostru, contemporanului nostru pre nume Vlad Negruți.

I. Iubirea. Calitatea Iubirii

Cred că această calitate este a lui Vlad Negruți și din considerentul că mai tot repertoriul său artistic este ca o cunună de lauri adusă nu sieși, ci Iubirii.

De la Christos încoace învățătura biblică ne spune că fără Iubire sun-

tem un pumn de pămînt neînsuflețit, suntem nimic.

Și noi tot nu am însușit nici o iotă din această lecție fără sfîrșit a lui Iisus pentru umanitate.

Cîntecele glăsuite de inima lui Vlad Negruți sunt fără stridente deranjatoare care parcă te-ar soma să le-ascuți.

Cîntecele lui vin ca un izvor lin, cu murmur ales, apa căruia dacă o sorbi—renaști în Lumină.

— Iubirea mea ce e fără de tine?— se întrebă izvorul, plăcut surprins de orice suflet îngenuncheat în fața lui.

— Dar ce am fi noi fără de tine, izvorule?— nu se întrebă nimeni și aceasta-i problema problemelor din vremile astea barbare, secătuite de orice firuț curat de Iubire.

Sufletele, ce-au mai rămas, nu știu ce-i pacea și sunt foarte bolnave.

La izvorul cîntecelor lui Vlad Negruți aflăm pacea și liniștea interioară, care ne pot salva de războiul și neliniștea din exterior, din lumea discriminatoare a străzii.

Cîntecele sale nu te obligă, într-un mod incisiv, să le ascuți.

Ele stau cuminți, în banca lor, smerite, ca-ntr-o bisericuță uitată

de oameni, nu și de Dumnezeu, și te așteaptă să vii la întîlnirea lor cu tine.

La întîlnirea ta cu ele, poți să spui.

Și ele, cîntecele, cînd le privești mai atent, parcă își șterg cu palmele fața înlăcrimată, de parcă doru-ar fi trecut pe aici, de și-ar fi lăsat urmele frumos caligrafiate ca un autograf de Artist.

II. Dăruirea. Calitatea Dăruirii

A doua virtute a lui Vlad Negruți este Dăruirea. Un om care își jertfește, altfel spus: dăruiește, viața sa pămîntească pentru alții este mai mult decît un om.

Este om-floare.

Este om-crin.

Cîte talente a ajutat Vatra lui Vlad Negruți să crească, să înflorească și să rodească pe scena Palatului Național din Chișinău?

Cîți copii din orfelinatele Moldovei au fost binecuvîntați cu darul participării fără bani la Visele lui Vlad Negruți, preschimbate în realitate?

Nu-i așa că sunt mulți?

Nu-i așa că sunt prea mulți pentru o lume cronic afectată de indiferență și căreia îi este totuna de ce

cîntece vor purta pe buzele lor copiii
Țării de mîine?!

Iar cîntecele Viitorului vor fi ori
învîngerile ori înfrîngerile unui popor.

Ele ori îl vor omorî, ori îl vor învia!

Cîntărețul și omul de Cultură
Vlad Negruți înțelege acest lucru.

Tocmai de aceea îl văd în ultima
vreme tot mai abătut pe cărările Zilei.

III. Memoria. Calitatea Memoriei

De peste două decenii, Vlad Ne-
gruți organizează, an de an, spec-
tacolul neuitării înaintașilor noștri
întru Cuvînt la Cimitirul Central din
strada Armenească a Chișinăului.

Puțini sunt oamenii înzestrați cu
această extrem de nobilă și divină
virtute.

Omul modern, în toată drama
lui pe care-o consideră Rai, se vede
perfect sănătos și al naibii de feri-
cit, vorba lui, preferînd niciodată să
nu-și amintească de alții, dar nici
să-și piardă timpul, și așa insufici-
ent pentru el, cu “fleacuri demodate
dintr-acestea”.

Omul modern, lepădîndu-se în-
tr-un mod absolut benevol de Me-
morie, adică și de sinele său din trec-
cut, prezent și viitor, rămîne o stană
de piatră, care atunci cînd, biblic
vorbînd, va striga, nu va avea cine
să o audă.

Doamne, atît de surzi vor fi toți!

Omul de cultură Vlad Negruți
gîndește și acționează altfel, ca un
inutil (pentru cei pragmatici) Don
Quijote, nădăjduind că lucrarea sa nu
va fi una cu totul zadarnică în timp.

Om smerit printre oameni și om
îmbrățișat în calea lui de Dumnezeu,
el, precum Apostolul iubit al lui Ii-
sus, vrednicul de cinste Ioan, cînd îi
e cumplit de greu ia și își reazemă
inima ostenită de inima ultimei sale
Speranțe.

Profund cîntător, rugător și ier-
tător, el învață să nu se mai încreadă
în efemeride.

Efemeride care se duc, hodoro-
gînd întruna, spre inevitabilul lor hău
și numai Izvorul cîntecelor, viu, chiar
și cu gura zăvorîtă fiind, va răbufni
din beznă în Lumină!

Amin.

P.S. O floare-crin cu trei petale:
Iubirea, Dăruirea și Memoria este
artistul și omul de Cultură Vlad Ne-
gruți.

De-ar avea aceste rarisime calități
cît mai mulți creștini n-ar mai fi atîta
cer și atîta pămînt între noi.

Am fi toți numai Cer și-am uita
c-am venit din pămînt.

Doamne, Ajută-ne la aceasta!

Trubadurul Iubirii

Pentru Vlad Negruți

În jurul lui trec umbrele uitării,
Atîta rîs e-n toate, fără rost.
Doar ele sunt, ceilalți numai au fost,
Doar ele nu-s nisip la malul mării.

În jurul lui toți saltimbancii vor
Să fie regi, fără împărăție.
Doar ei sunt mari, de alții nu se știe,
Doar ei se nasc, trăiesc și-n veci nu mor.

Și-aur avînd, o floare nu au zbirii,–
S-o lase trubadurului Iubirii.

HEGELIANISMUL ȘI SPIRITUL FILOSOFIC ROMÂNESC

DUMITRU APETRI,
DR. ÎN FILOLOGIE, CONF. UNIV.

Dumitru APETRI: Atmosfera și gloria hegelianismului de la mijlocul secolului al XIX-lea a coincis cu epoca de modernizare a Principatelor Române, când s-a produs trecerea decisivă de la stilul răsăritean, panslavist, la stilul apusean al culturii. Influența hegeliană de la acea vreme să fi avut partea sa de contribuție asupra îndrumărilor culturii românești în epoca dată?

Dumitru PĂSAT: Indubitabil. Cultura noastră era la moment în faza confuziei dintre valori, în care insuficienta distincție dintre artă și știință putea produce fie o artă plină de reci intenții didactice, fie o știință fantezistă și sterilă. Așa că, volens-nolens, atmosfera hegeliană a fost una de importanță majoră. Arta, religia și filosofia sunt deopotrivă (pentru Hegel) manifestări ale Ideii absolute, forme prin care se realizează treptata conștiință de sine a acesteia. În *Prelegerile de estetică*, punând drept bază premisele generale ale sistemului său, Hegel încearcă să demonstreze, pe de o parte, unitatea adevărului cu frumosul, pe de alta, deosebirea dintre cristalizările lor în filosofie și artă. Hegelian gândind, spiritul (în mișcarea lui dialectică) se poate cuprinde pe sine fie în una din întrupările sale (cum ar fi creațiile frumoase ale artei), fie în reprezentările intime ale pietății religioase sau, până la urmă, prin conceptele filosofiei. Să reliefăm una din variatele exemple/dezvoltări pe care le dă Hegel acestei idei. „Spunând că frumosul este Idee, urmează că frumosul și adevărul sunt, pe de o parte, unul și același lucru. Frumosul anume trebuie să fie în sine adevărat. Mai de aproape privite lucrurile, frumosul și adevărul se deosebesc între ele tot pe atât. Adevărată este Ideea în sine însăși, încât e cugetată ca atare... Dar Ideea trebuie să se realizeze și exterior și să câștige o existență determinată ca obiectivitate naturală și spiri-

tuală. Adevărul în forma aceasta există mai departe. Întrucât însă figurează în conștiință în această existență a sa exterioră și conceptul rămâne într-o unitate nemijlocită cu aparența sa externă, Ideea devine nu numai adevărată, dar și frumoasă. Frumosul se determină prin aceasta ca reflexul sensibil al Ideii”. Așadar, deloc întâmplător faptul că primele influențe hegeliene se produc cu această deosebire dintre adevăr și frumos.

DUMITRU PĂSAT

D.A.: Penetrația ideilor estetice hegeliene mi-au amintit de Titu Maiorescu, gânditorul care adoptă deosebirea dintre adevăr și frumos, folosind-o în studiul său *O cercetare critică asupra poeziei române, 1867, unde sublinia: „Cea dintâi și cea mai mare deosebire dintre adevăr și frumos este că adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă”.*

D.P.: Maiorescu încearcă să elibereze frumosul din asociația lui (nefirească) cu adevărul și practicul. Diverse și multiple sunt aplicările pe care le dă T. Maiorescu acestei diferențieri a valorilor. Tot în studiul amintit, dânsul atrăgea

atenția asupra confuziei dintre poetic și politic. „Este probabil că politica ne-a surpat mica temelie artistică ce o pusese în țara noastră poezii adevărați: Alecsandri, Bolintinenau, Gr. Alexandrescu. Atât cel puțin este sigur că cele mai rele aberațiuni, cele mai decăzute produceri între poeziile noastre de la un timp încoace sunt cele ce au primit în cuprinsul lor elemente politice. Și cauza se înțelege ușor: politica este un product al rațiunii;

poezia este și trebuie să fie un product al fanteziei (altfel nici nu are material): una, dar, exclude pe cealaltă”.

Nu încapă nicio îndoială, după Maiorescu, că politica, fiind aplicarea unei reflecții teoretice asupra societății, deosebirea ei de poezie este tot atât de mare cu a științei. „Ideea sau obiectul exprimat prin poezie este totdeauna un simțământ sau o pasiune și niciodată o cugetare exclusiv intelectuală sau care se ține de tărâmul științific, fie în teorie, fie în aplicarea practică”. Studiul de la 1867 „nu obosește” să aprofundeze această distincție, încercând a o recăștiga cu mijloacele mai noi ale psihologiei, de unde și ideea că știința se află impli-

cată într-un nesfârșit proces de devenire. „Rezultatele ei de astăzi sunt întrecute de cele de mâine. Cercetând apoi șirul nesfârșit al cauzelor, inteligența științifică se găsește într-o veșnică mișcare. Poezia însă frânge valul timpului și prilejuiește repausul minții. Este adevărat că poezia e amenințată să-și confunde sfera ei cu a științei prin natura materialului pe care îl întrebuințează deopotrivă: limbajul omenesc. Împrejurarea creează însă pentru poet datoria de a-și îndrepta atenția spre diferența între două sfere deosebite și de a distrage mintea obosită de perpetua cauzalitate”.

Poezia adevărată e o poezie care știe să-și păstreze limitele ei față de știință și de aplicațiile ei practice. A separa valorile din confuzia lor, a le îndruma astfel încât să se poată menține în puritatea lor este opera pe care o urmărește Titu Maiorescu neconținut și ținta pe care n-o pierde niciun moment din vedere, orientare care a fost servită de destinația teoretică dintre adevăr și frumos, împrumutată din gândirea filosofică hegeliană, deși Maiorescu era un herbartian convins.

D.A.: Titu Maiorescu, evident, a marcat un capitol însemnat al influenței lui Hegel în cultura românească atât prin ideile sale estetice, cât și prin premisele criticii sociale pe care el a exercitat-o. Dar ce ne-ai putea vorbi despre „hegelianismul” lui Mihai Eminescu și în ce moment a luat Poetul contact cu sfera ideilor hegeliene?

D.P.: În anii studenției sale la Universitatea din Viena unde, printre numeroasele preocupări ale lui Eminescu, ideile lui Hegel și-au avut partea lor. Chiar dacă printre filosofii care i se păreau mai vrednici de a fi studiați nu figurează în primul rând Hegel, ci Schopenhauer și Kant. În această ordine de idei există o mărturie a lui I. Slavici, din *Amințirile* căruia cităm următorul pasaj: „Aceasta mă îndeamnă să fac mărturisirea că pe mine, tânăr lipsit cu desăvârșire de cultură generală, Eminescu m-a îndrumat încă pe la sfârșitul anului 1869 să nu-mi pierd timpul cetind scrieri de ale filosofilor ca Fichte, Hegel și Schelling și nici scrieri de ale lui Kant să nu cetesc decât după ce le voi fi cetit pe ale lui Schopenhauer”. Filosofia lui Kant, Schopenhauer și a lui Herbart alcătuiau, de fapt, obiectele principale ale sârguinței depuse de tânărul student român.

Cu toate acestea, nici influența lui Hegel nu pare să fi rămas străină ideilor eminesciene în perioada dată, fiindcă după 1869 ea se face vădită. Drept măr-

turie ne stă scrisoarea-adresă din 3/15 august 1871 pe care Mihai Eminescu o expediază lui Dumitru Brătianu vizavi de proiectul serbării comemorative de la Putna: „Dacă serbarea se va întâmpla într-adevăr ca să aibă acea însemnătate istorică pe care i-o doriți d-voastră, dacă ea ar trebui să însemne piatra de hotar ce desparte pe planul istoriei un trecut nefericit de un viitor frumos, atunci trebuie să constatăm tocmai noi, angajatorii serbării, cum că meritul acesta, eroismul acestei idei nu ni se cuvine nouă. Dacă o generație poate avea un merit e acela de a fi un credincios agent al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă în lanțurile timpurilor. Și istoria lumii cugetă, deși încet, însă sigur și just: istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Numai expresiunea exterioară, numai formularea cugetării și a faptei constituiesc meritul individual ori a generațiunii; ideea internă a amândurora e latentă în timp, e rezultatul unui lanț întreg de cauze, rezultat ce atârnă mult mai puțin de voința celor prezenți decât a celor trecuți. Cum la zidirea piramidelor acelor piedici contra păsurilor vremii, fundamentele cele largi și întinse purtau deja în ele intențiunea unei zidiri monumentale, care e menită de a ajunge la o culme, astfel în viața unui popor munca generațiunilor trecute, care pun fundamentul, conține deja în ea ideea întregului. Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complexul de cugetări care formează idealul, cum în sămburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg. Și oare oamenii cei mari ai României nu-i vedem urmărind cu toți cu mai multă sau mai puțină claritate, un vis al lor de aur, în esență același la toți și în toți timpii? Crepusculul unui trecut apus aruncă prin întunericul secolelor razele lui cele mai frumoase, și noi, agenții unei lumi viitoare, nu suntem decât reflexul său. De aceea, dacă serbarea într-o memorie a lui Ștefan va avea însemnătate, atunci va fi o dovadă cum că a fost expresiunea unor voințe individuale necrescute din sămburele ideilor prezentului. E o axiomă a istoriei că tot ce e bun e un rezultat al cugetării generale, și tot ce e rău e produsul celei individuale”.

D.A.: Semnalează aceste reflecțiuni eminesciene de filosofia istoriei spiritul hegelian?

D.P.: Identificăm în acest text mai multe motive hegeliene: în adevăr, hegeliană este opinia că „istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu”; hegeliană este sensibilizarea procesului

organic al istoriei prin comparația cu stejarul care se găsește în sămburele de ghindă; apoi hegeliană este ideea continuității procesului istoric, care face din generația contemporană un reflex al trecutului și un agent al viitorului; în sfârșit, hegeliană e prețuirea înaltă acordată cugetării generale a istoriei și subevaluarea cugetării particulare a individului uman. Această din urmă idee reiese și din afirmația hegeliană că rațiunea istorică se folosește în urmărirea scopurilor ei de pasiunile și tendințele scopurilor individuale, exercitând „o adevărată viclenie”. Prin urmare, contactul lui Eminescu cu Hegel datează din perioada vieneză. Printre altele fie spus, ideea hegeliană a „vicleniei rațiunii” a fost folosită și de un alt mare gânditor român, Alexandru Xenopol, care, în *Teoria istoriei*, afirmă că „ceea ce numim greșală, lipsă de energie, de prevedere sau abilitate, supleță, inteligență a afacerilor nu sunt în definitiv decât mijloacele pe care inconștientul le întrebuințează pentru a-și realiza scopurile”.

D.A.: Dacă tot am ajuns aici, m-a străfulgerat gândul să te întreb: mai avem și alți istorici care au fost ghidați de unele influențe hegeliene?

D.P.: Nicolae Bălcescu, Alexandru Odobescu, Mihail Kogălniceanu ș.a. Kogălniceanu, întru exemplificare, e unul din marii cărturari români, care s-au format la Universitatea din Berlin, „a doua mea mamă”, cum o numește M. Kogălniceanu în schița autobiografică pe care și-a făcut-o în *Discursul rostit la jubileul de 25 de ani ai Academiei*. Îl vedem la început pe „Gans, profesor de dreptul natural, care era de o elocvență atât de mare, de un liberalism de idei atât de larg, încât, din toate părțile Germaniei și chiar din alte țări, alergau cu miile studenții ca să-i asculte vorbirea și elocvența sa dulce ca o melodie; astfel încât a trebuit a se abate pereții la două săli pentru a lărgi sala unde el predica știința tinerei generațiuni germane”. Gans era unul dintre savanții și profesorii care au contribuit plenar la orientarea științei dreptului prin noile idei ale hegelianismului. Lucrările dânsului sunt o încercare de aplicare a categoriilor hegeliene în studiul dezvoltării dreptului universal succesoral. Ca „hegelian emerit”, Gans a preluat editarea operelor de filosofie juridică și istorică ale lui Hegel. Liberalismul pe care-l profesa de la catedră profesorul Gans l-a făcut și pe Kogălniceanu să devină el însuși unul din promotorii liberalismului în România, care pornea și de la Hegel. Nicolae Iorga va certifica

mai târziu: „Murise Schleiermacher, un reformator filosofic al religiei reformate, și din Hegel, care-și isprăvise abia zilele, nu rămase decât imensa influență care străbătea viața națională în toate ramurile ei. Și Kogălniceanu (...) fu străbătut de acel spirit în antagonism hotărât cu vechile doctrine prusiene”.

Principiul „școalei istorice românești în drept”, Mihail Kogălniceanu l-a putut extrage din învățământul profesoralilor săi hegelieni Gans, Savigny ș.a. și anume că „opera legislativă trebuie să se adapteze la realitatea istorică a societății pe care pretinde a o governa”. De asemenea, școala istorică în drept, dezvoltată în conexiune cu atmosfera hegeliană a Universității din Berlin, și-a lăsat amprenta și asupra reformei țărănești pe care omul politic Mihail Kogălniceanu a preconizat-o și realizat-o. (A se vedea *Discurs asupra îmbunătățirii soartei țărănilor*, 1862).

Nicolae Bălcescu, dacă e să rezumăm în câteva slove, în Cartea I a scrierii sale *Români sub Mihai-vodă Viteazul* cuprinde identificarea de spirit hegelian a ideii de libertate cu ideea de Dumnezeu: „Cei ce luptă pentru libertate sa luptă pentru Dumnezeu”. Motivul vine în expresia „înzeita libertate” și în opinii/părerii/considerații cuprinse în articolul *Mersul revoluției în istoria românilor*, pe care Bălcescu îl publică în *România viitoare*, Paris, 1850.

D.A.: Să revenim, oricum, la Eminescu, care își continuă studiile la Universitatea din Berlin. În perioada berlineză poate fi probat hegelianismul său?

D.P.: În semestrul aprilie-august 1873, printre alte prelegeri, Mihai Eminescu le audiază și pe acele a profesorului Althaus, relative la *Expunerea și critica filosofiei lui Hegel*. Interesul unor atare preocupări apare în misiva prin care Poetul răspunde îndemnului lui Titu Maiorescu de a se pregăti în vederea ocupării unei catedre de filosofie la Universitatea din Iași.

Scrisoarea, evident, manifestă adeziunea lui Eminescu la filosofia lui Schopenhauer, cu o rezervă provenită din faptul că „filosofia dreptului, de stat și a istoriei sunt indicate numai la Schopenhauer”, deși „cheia unei expuneri adevărate a acestora e cuprinsă în metafizica sa”. Poetul-filosof mărturisește că nu poate „rămâne indiferent față de aceste discipline, căci nu trebuie să lași nediscutat tocmai aceea ce are cel mai mult interes practic”. Eminescu își continuă gândul în felul următor: „Cred că

am găsit acum dezlegarea problemelor privitoare la aceste materii, grupând opiniile și sistemele doveditoare ce întovărășesc fiecare fază de evoluție în antinomia în jurul intemporalului în istorie, drept și politică, dar nu în sensul evoluției ideii lui Hegel. Căci la Hegel cugetare și existență sunt identice. Aici nu. Interesul practic pentru patria noastră ar consta acum în înlăturarea teoretică a tuturor îndreptărilor pentru importarea nechibzuită a unor instituții străine, care nu sunt altceva decât organizații speciale ale societății omenesti în lupta pentru existență, care pot fi primite în principiile lor generale, a căror cazuistică trebuie însă să rezulte în mod empiric din împrejurările particulare ale fiecărui popor și ale fiecărei țări”.

D.A.: Pasajul citat, cu toate rezervele față de filosofia lui Hegel și cu toate reminiscentele eterogene care-l însoțesc, pare să atenueze influența gânditorului german...

D.P.: Totuși, în principiul lui, el rămâne hegelian, iar relativa lui prolixitate face necesară interpretarea. Așadar, ce afirmă Eminescu?

1. Că rezolvarea/soluționarea problemelor referitoare la istorie, drept și politică este posibilă doar punând în legătură felurile lor soluții cu deosebite faze de evoluție ale omenirii și grupându-le în antinomii în jurul intemporalului în istorie. Aluziile hegeliene ale acestei metode sunt transparente. Astfel, de exemplu, misteriosul „intemporal în istorie” în esență pare a fi „spiritul universal” sau „ideea absolută” a lui Hegel care, după expresia filosofului german „intemporal eternă” (zeitlos-ervig). Elementul acesta intemporal al ideii este mai apoi considerat de către Hegel că se dezvoltă în istoria umanității străbătând etapele antinomice ale tezelor și antitezelor, reconciliate în sinteze succesive. Așadar, pentru a încerca valabilitatea diverselor sisteme politice și juridice, Mihai Eminescu își propune să le înțeleagă în raport cu faza de dezvoltare pe care ele le reprezintă în sistemul dinamic al unor antinomii. Prin urmare, metoda pe care și-o propune Eminescu este, esențialmente, hegeliană, chiar dacă se adaugă rectificarea „cugetarea și existența nu sunt identice” ca la Hegel.

2. Concluzia la care se referă Eminescu coincide și ea cu opiniile hegeliene. Am semnalat anterior că pentru Hegel instituțiile unui popor nu pot fi decretate de o rațiune care decide pentru orice loc și pentru orice timp. În realitate, ele nu pot fi decât produsele

evoluției interne ale conștiinței unui sau altui popor. Este, de fapt, ceea ce afirmă și M. Eminescu, ridicându-se împotriva „importării nechibzuite a instituțiilor străine”.

D.A.: Nu cumva preocupările hegeliene se opresc aici?

D.P.: În niciun caz. Ele se întrevăd și în unele din notele manuscrise date pe parcursul anilor 1870-1877. La concret, în fragmentul *Natura și statul* întâlnim următoarea cugetare: „Schema cursului naturii este un cerc de forme prin care materia trece ca prin puncte de tranzițiune”. Comparând aparența lucrurilor cu niște umbre, Mihai Eminescu recunoaște realitatea unui principiu dinamic: „undele răului etern”, „un Ahasver al formelor lumii”, principiu ce amintește de spiritul universal al lui Hegel, manifestându-se în forme deosebite de-a lungul mișcării sale dialectice.

Fragmentul, de altfel, incubă și o altă notație hegeliană: „s-ar putea spune prin antologie că precum în corp este conținută idealitar forma sa in embryo... tocmai așa sunt conținute în societatea privită din orice punct al dezvoltării sale, fazele ei viitoare, legile, dreptul, religia, care nu sunt decât tocmai organele de viață a societății, au energia lor respectivă, au modul lor de secrețiune”. Concepția dezvoltării organice a societății omenesti și a tuturor formelor culturii lor spirituale (analogă dezvoltării ființelor în embrion) o formulase limpede Hegel, viziune care trece adeseori în scrierile lui Eminescu.

Ecouri hegeliene regăsim și într-un alt fragment, însă acum este vorba de metoda istorică: „Cine vrea să facă istoria vreunei epoci sau unui mișcământ oarecare, înainte de toate va trebui să facă a se simți legea continuității acestui mișcământ. El va trebui să arate punctul de purcedere, de ajungere și apoi seria terminelor intermediare prin care se află unite aceste două termene extreme”. Procedura recomandată este însuși metoda dialectică, ea excelând din urmărirea fazelor succesive de dezvoltare a unei idei.

Indiferent de cum s-a produs inițierea hegeliană a lui Eminescu, despre care ne mărturisesc unele din misivele și notele anilor săi de studenție, a fost de bun augur ziaristului și scriitorului politic de mai târziu, iar așa numitul „naționalism eminescian” s-a „alimentat” din filosofia istoriei a lui Hegel, însă, asemeni lui Titu Maiorescu, Mihai Eminescu nu-l citează pe Georg Wilhelm Friedrich Hegel, filosoful german idea-

list care susținea că „adevărurile fundamentale se dezvăluie prin evoluția revelatoare a istoriei ideilor”. La formarea multora dintre argumentele eminesciene, filosofia lui Hegel a avut și ea partea sa de contribuție.

D.A.: Este adevărat că influența lui Hegel a favorizat și unele tendințe antagoniste în gândirea românească?

D.P.: Nici că putea fi altfel. În această ordine de idei, contribuții interesante ne-a prilejuit Constantin Rădulescu-Motru, pentru care nu numai liberalii și conservatorii, dar și socialiștii, democrații, anarhiști moderni, umanitariștii sunt hegelieni, deoarece „toți împrumută de la Hegel, opinează dânsul în *Elemente de metafizică pe baza filosofiei kantiene*, credința că idealul pe care mintea omenească îl concepe ca un ce necesar trebuie să fie o necesitate și pentru realitatea lumii. Toți sunt hegelieni, fiindcă toți identifică aspirațiile lor sufletești și interesele lor cu legile existenței însăși”. În viziunea lui Rădulescu-Motru, hegelianismul are „o adevărată virtute magică”, afirmând unitatea idealului cu realul și posibilitatea celui dintâi de a se intercala în materia celui din urmă. „Credința că lumea se conduce după idealul nostru, subliniază filosoful român, este marea descoperire a lui Hegel. El a crezut cel dintâi că legile de dezvoltare ale lumii reale sunt aceleași cu legile dialectice ale spiritului omenesc. El, cel dintâi, a căutat să demonstreze că ceea ce este la locul său în logica spiritului omenesc, este prin aceasta la locul său și în domeniul realității. Și ce fac ei altceva, cei mai mulți dintre scriitorii politici de astăzi, decât să repete pe toate tonurile această credință a lui hegel?”

Având o predilecție aparte pentru influența lui Hegel în cultura românească, C. Rădulescu-Motru continuă: „Și la noi, românii, s-a aplicat această dialectică a personalismului de tranziție (hegelian). Ar fi fost chiar extraordinar să nu se aplice. Hegelianismul a fost, și este încă, în atmosfera Europei, ca un element constitutiv din care toți gânditorii au aspirat și aspiră. Au făcut mulți hegelianism fără să știe. Toți câți au fost tentați (R. Ionescu, I. Eliade-Rădulescu, M. Kogălniceanu, T. Maiorescu, A. Odobescu, N. Bălcescu, H. Sanielevici, M. Eminescu, Șt. Zeletin, E. Lovinescu ș.a) să găsească un rost istoric clasei sociale din care făceau parte; credinței pe care o aveau, idealului de artă la care țineau, erau în același timp (și în aceeași măsură – D.P.) ispititi de dialectica hegeliană”.

D.A.: De altfel, ispitit de dialectica hegeliană a fost și Ion Heliade Rădulescu, „părintele literaturii române” (un calificativ prototipal impus de Iosif Vulcan și Bogdan P. Hasdeu), pe parcursul a zece ani, 1859-1869, publică o carte cu titlu hegelian *Equilibru între antiithesi...*

D.P.: Apare la 1859 *Isahar* sau *Laboratorul*, cu denumirea ulterioară de *Equilibru...* sau *Spiritul și materia*. Este, realmente, o culegere de amintiri, documente, teorii, în care conturează o sinteză a activității sale și a concepțiilor despre istorie, devenind opera sa de căpătâi cu caracter filosofic.

Ion Heliade Rădulescu a făcut prima încercare în literatura română „de a da un orizont de ceea ce se numește filosofie a istoriei” (D. Caracostea). Depotrivă cu Hegel, Heliade Rădulescu începe cu o parte consacrată principiilor, punând astfel expunerea dezvoltării umanității pe o temelie filosofică și afirmând o concepție progresivistă a istoriei. Cauza „erorilor umane”, după Rădulescu, stă în postularea unei dualități contrarii sau antipatice la temelia lucrurilor, în timp ce adevărul și binele provin din afirmarea unor dualități fundamentale simpatice.

D.A.: Deci, anume teoria dualității formează chintesența lucrării?

D.P.: „Istoria universală e judecata lumii”, spunea Hegel. Principiul hegelian, că viitorul popoarelor depinde de felul doctrinelor filosofice pe care ele le adoptă este formulat chiar în primele pagini ale *Equilibrului*. Pentru Heliade era un prilej binevenit de a încerca o sistematizare a unor atare doctrine.

Heliade Rădulescu distinge, întru început, doctrinele unitare, acelea ce afirmă existența unui singur principiu în lume. Ele, însă, nu favorizează progresul, fiindcă „punctul până e un singur punct nu poate forma lumea nici înainte, nici înapoi; între unitari nu se vede niciun progres”. Doctrinelor unitare li se asociază cele dualiste, printre el fiind distinse două tipuri deosebite: 1. pozitiv-negative (sau himerice); 2. pozitiv-pozitive (sau monstruoase). În primul caz, se afirmă deopotrivă ființa și nimicul, lumina și întunericul, viața și moartea. Însă nici doctrinele întemiate pe astfel de dualități nu favorizează progresul, deoarece „omul în credința lui se crede dualist, și în adevăr nu este decât unitar; se crede că se mișcă de la un punct la altul, și în adevăr stă locului, căci celălalt punct nu există”.

Dualitățile himerice, în final, se

deosebesc de cele monstruoase care, afirmând existența a două principii pozitive și învrăjbite, sunt tot atât de fatale progresului și libertății pentru că, „distrugându-se un termen pe altul, niște asemenea dualități mai curând sau mai târziu ajung la unitate, la monarhia absolută, la despotism, la rău – cu un cuvânt”.

Înlăturarea doctrinelor unitare și dualiste permite spațiu liber doctrinelor trinitare, în care termenii unor dualități corelative, simpatice și creatoare, sunt făcuți să se intercaleze în sisteme noi. Lupta învrăjbită sau inerția sunt excluse din asociații întrunite în noțiunea unei perfectibilități infinite. Echilibru nu poate fi stabilit decât în astfel de antiteze. „Acestea și celea asemănătoare acestora în infinit sunt singurele dualități naturale, singure cum se văd la creație, destinate prin amorul divin și universal de a crea, a produce în infinit și nemărginit. Lupta nu e între ambii lor termeni, ci simpatie, unul e necesar celuilalt, unul e complinirea sau întregirea celuilalt; unul fără altul nu se poate... Inumane sunt doctrinele ce pun lupta între suflet și corp, între progres și conservare, între guvern și popor, între pasiv și activ. Datoria noastră este de a stabili echilibru între dânsule, necunoscând că sunt create de la început de a fi eternă nuntă și armonie”. Astfel, „lucrătorul și materialul dau edificiul, maestrul și discipolul școala, progresul și conservarea perfectibilitate infinită”.

Așadar, I. Heliade Rădulescu justifică doctrinele trinitare, provenite din afirmarea dualităților corelative și simpatice.

Teoria antitezelor și triadele heliadești, nolens-volens, ne duc cu gândul la teza, antiteza și sinteza lui Hegel, o orientare filosofico-istorică, din care se alimenta la timpul lui Heliade Rădulescu liberalismul european. (A se vedea, de asemenea: Mihai Cimpoi, Ion Heliade Rădulescu: *Panhymniul Ființei, Târgoviște*, 2008)

D.A.: Și, nu în ultimul rând, să ne amintim de ziaristul, criticul literar și poetul Radu Ionescu (colaborator la *Buciumul* lui Cezar Boliac, redactor al *Independenței*, al *Uniunii Române* și al *Românului* lui Rosetti), autorul volumului de versuri *Cântări intime* (București, 1861), care și-a făcut studiile la Paris...

D.P.: De unde revine doctor în drept. Radu Ionescu, evident, studia se și filosofia. Prin traduceri făcute din Hegel în limba franceză (*Cours*

d'esthétique, par V.V.Fr. Hegel, analysé et traduit en partie par M.Ch. Bénard, 1840-1850), avea act de cunoștință de gândirea filosofului german.

La 1861, în *Revista română* a lui Al Odobescu, Radu Ionescu apare cu studiul *Principiile critice*, în care aflăm unele ecouri din *Estetica* lui Hegel, fiindcă lucrarea dată, într-adevăr, relevă deosebirea hegeliană dintre știință și artă, o distincție esențială pentru „o critică de principiu” ca aceea pe care dorea s-o întemeieze Ionescu. „Știința, nota dânsul, este rezultatul inteligenței și ne expune adevărul prin abstracțiuni: arta se întemeiază mai mult pe imaginație și, arătân-

du-ne adevărul prin imagini plăcute, ne face a-l înțelege cu mai multă facilitățe... Studiul serios al marilor adevăruri filosofice, care ne transferă mintea la înălțimea legilor care guvernează lumea morală și intelectuală, este de cea mai mare folosință pentru dezvoltarea și perfecționarea artei. Și când arta ajunge a înțelege și a realiza acest mare scop al misiunii sale, înalta știință a filosofiei simte atunci o dulce mulțumire de a vedea în producțiunea artei obiectul etern al adâncirilor sale, meditațiuni, înaltele cugetări ale inteligenței, pasiunile arzătoare ale omului și toate dorințele și luptele sufletului omenesc. Aceasta este legătura intimă

ce unește știința și arta al căror scop este descoperirea adevărului. Dar știința ne arată adevărul curat și fără vâl după cum îl concepe inteligența, o abstracțiune anevoie de pătruns: arta ni-l înfățișează prin imagini frumoase care mișcă și impresionează simțurile noastre”.

Astfel, deosebirea dintre filosofie și artă, precum și profunda lor unitate este, fără îndoială, o idee/sugestie hegeliană.

În principiu, concluzia, e următoarea: influența filosofiei hegeliene în cultura română a coincis cu epoca de modernizare a sistemului politic românesc și cu evoluția spirituală a poporului nostru.

ANATOL PETRENCU, PROF. UNIV., DR. HAB., MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ DIN ROMÂNIA
GEORGE MĂRZENCU, ELENA GRIGORIEV, VALERIU RACU

Grigore Grigorescu la 65 ani Luminist moralist naționalist

Pentru o Românie liberă – ori-când, oricum cu oricine contra oricui (E. Carada)

Cine în această privire nu e cu noi e contra noastră (M. Eminescu)

Născut la 1 decembrie 1954, moștenind o descendență umilă și dezrădăcinat total etnospiritual, scriitorul (eseistul-publicist), ecologistul, editorul, moralistul și naționalistul Grigore Grigorescu începe activitatea profesională la AȘM (1977) și debutează editorial relativ târziu - în 1986. Actualul palmares bibliografic selectiv este constituit din circa 240 de materiale publicate și cărțile reprezentative „Regalitatea sincerității” (2003), „Aristocrații spiritului” (2006), „Paradisul pădurilor pierdute” (2017). Devine membru al Uniunii Scriitorilor în 2003, activează ca director al Editurii „Phoenix” SRL (1993-2019) și managerul Asociației de Ecologie Spirituală (2003), actualmente Asociația de Cultură și Politologie, care formează și promovează inteligența politică.

Punctualitatea, onestitatea, demnitatea, fundamentalitatea, toleranța,

studiul vocațional (corelativ spiritului speculativ), sunt virtuțile formative ale cultului moral personal - care l-au afirmat și consacrat magistral. Nu-și imaginează existența „fără lux intelectual și sufletească” (P. Pandrea), căldura sufletească fiind averea și virtutea supremă. Decența comportamentală l-au coborât în profunzimi și înălțat sublim, detestând spectacolul public zgomotos, impur, indecent, acaparat de impostură și impostori. Valorile și splendorile strămoșești i-au luminat și tutelat cariera umană, literară, intelectuală naționalistă luministă - apreciată statal cu ordinul Meritul Cultural în grad de Comandor (București, 2004) și medalia Meritul Civic (2015).

Idealul său scriitoricesc este laconismul ideatic formulat cu finețe metaforică, adevărul fiindu-i sediul suferințelor spiritului, armonia antinomiilor (stihia „apei și focului”). A sacrificat totul și toate, investind talentul în Omenie și harul în creație, indiferent de artizanii parvenirii și căpătuirii, el aprofundează conștiință intelectuală sacrificială („Unde-i bine – nu-i pentru mine, unde-i greu –

acolo-s eu!”). Ca argument evocăm poziționarea publică din 30 noiembrie 2018: L-a somat public pe dl M. Ghimpu și delegații Congresului Partidului Liberal din 1 decembrie 2018 că „unica și singura șansă de reanimare a PL este alegerea altui președinte, exceptând garnitura gro-parilor. Altfel, va pleca în istorie, fără glorie, ultimul partid unionist. După Front, PFD, PSL și PNL”... Cu regret, alegerile din 24 martie 2018 au radiat PL din viața politică.

În ultimul deceniu, promovează foarte activ și eficient rafinamentul intelectual și moral pe rețelele de

socializare (solidarizare), consideră lipsa inteligenței politologice, inexistența Elitei intelectuale integre (meritocrate) cauza catastrofei naționale. Elitele urmau să impună partidelor politice semnarea „Pactului Snagov, 1995” pentru introducerea în Constituție a clauzei reUnirii, să ceară la Curtea Internațională de Justiție, cancelariile României, SUA (Marea Britanie), UE etc. repararea crimei imperiale din 1812, 1940, 1945 (Ialta), de la Malta (1989) etc. Paradoxal, dar politica la noi o face ...procuratura, Academia, Mitropolia, uniunile de creație separatiste staliniste etc. Cum poate fi posibilă, în atare circumstanțe decedente, unitatea, solidaritatea și prosperitatea națională? Doar un protectorat provizoriu ONU ne poate relansa și salva, rămân valabile axiomele eminesciene: „Faceți o uriașă reacțiune morală, o revoluție de idei...”

Sensibilizat de opiniile elitologilor, dl Gr. Grigorescu completa-continua solidar: „Catastrofa națională nu-i poporul, televizorul, politicienii, partidele, deputații etc., ci faptul că n-avem Elită intelectuală morală integră (meritocratică) - militară și teologă, nu tehnocrată, artistică, estetică, apologetică... Elitele urmau să solicite partidelor politice semnarea unui „Pact Snagov (1995)” pentru introducerea în Constituție a clauzei reUnirii, să ceară la Curtea Internațională de Justiție, cancelariile României, SUA (Marea Britanie), UE etc. repararea crimei imperiale din 1812, 1940, 1945 (Ialta), de la Malta (1989) etc. Paradoxal, dar politica la noi o face ...procuratura și - menținând uniuni de creație separatiste staliniste etc. - cum putem vorbi de unitate, solidaritate și prosperitate națională? Toate-s utopii. Doar un protectorat provizoriu ONU ne poate salva.

Inedită-i teza publicată la 11 ianuarie: „În 2019, mohicanul unității naționale, dl Ion Jigău, medita și regreta public: „N-am crezut, în anul 1972,

că cele mai mari probleme le vom avea cu ...unioniștii”. Ori reevaluarea paradigmei abordate în ziarul „Vocea poporului” la 4 mai 2012, continuată în SOS-ul din ziarul Flux - „Decomunizarea (degunoizarea) republicii sau unde-i jandarmul degunoizării?” (22 iunie 2012) și modernizată, la 29 martie 2019, în prima pagină a revistei Făclia: Degunoizarea Moldovei - salubritatea morală, spirituală și ambientală.

Ca analist intransigent și echidistant, avertiza comunitatea publică că naționalismul absolut este impracti-

cabil și perdant, urma să anticipăm și tratăm adecvat evoluția curentelor mentale (partinizate) fanatizatoare falimentare: frontist, socialist, liberal, pdist, pnlist etc.

În 1989, scria și publica în ziarul Învățământul public un material pentru susținerea acad. P. Soltan la președinția Academiei, iar în noiembrie 2018 - repeta fapta nobilă, dar a renunțat, deoarece-i imposibil a mai salva ceva. La 14 martie 2019, în prezența dlor A. Leșco, E. Tomac, P. Movilă (deputat din Iași) etc. - constata: Situația politică-i mai dramatică ca în 1918, când existau intelectuali, aristocrați, politicieni necorupți, acum majoritarii sunt racolați, pervertiți ori șmecheri.

Fiind psihospiritual „neiertător de categoric, aprins în discuții și greu de „stins” (I. Ciocanu), nu-i complicată evocarea rateurilor și viciilor inerente oricărei personalități, pe care le-a repudiat (reciclat), fie și tardiv. La începutul anului curent, reevalua românismul său romantic rateist, întru a nu degenera definitiv, să nu ajungă un deșărat abuzat, apatrid acronic, subetnic. În 2010, niște preținse fapte extraliterare, erau speculate de către dl V. Matei pentru a-l exclude din USM (restabilit de judecată la 1 noiembrie 2011). Însă, ironia destinului, în 2016 intenționa să depună cerere de suspendare din calitatea de membru al USM până la reabilitarea ei. Precum a refuzat discret și direct oferta partidelor de a candida la parlamentare.

Studii, eseuri, cronici apreciative, valorificatoare, florilegii colocviale colegiale despre creația și personalitatea grigoresceană au publicat I. Ciocanu (Curier bucovinean, 10 martie 2004), T. Paladi (Glasul Națiunii, 20 iulie 2004), I. Ciocanu (Făclia, 17 martie 2017), D. Gociu, Gh. Jigău (Gazeta Satelor, 11 august 2017), Z. Gane (Făclia, 26 mai 2017), I. Pârnuș (Făclia, 7 iulie 2017) etc.

La 28 noiembrie 2014, Cotidianul Timpul găzduia eseu omagial despre Grigore

Grigorescu - personalitate din „pleiada intelectualilor care au contribuit la prosperarea valorilor morale și spirituale ca virtuți supreme ale neamului”. Ziarul Făclia, la 16 februarie 2018, sintetiza simbolic: „Pentru activitatea laborioasă și foarte valoroasă a scriitorului, savantului, publicistului, ecologistului și intelectualului Gr. Grigorescu pe parcursul a patru decenii, merită ca AȘM să-i confere titlul onorific de academician. Aceasta ar onora și nobiliza forul academic”.

Finalmente, dl Grigorescu urmează și materializează paradigma unui „Gică contra” (socratician puritan) - aureolat de icoana „ideală a României” - inepuizabilă sursă de creativitate, bunătate, onestitate și demnitate.

Biblioteca publică din satul Bujor — 70 de ani de la înființare

27 septembrie – o zi de toamnă cu ploaie și nițel soare. În centrul satului unde se află Casa de Cultură s-a adunat lume de toate vârstele: adulți și elevi, și așteptau oaspeți veniți tocmai de la Chișinău. Aniversarea celor 70 de ani de la înființarea locașului de bibliotecă a coincis și întâlnirea cititorilor cu scriitorii îndrăgiți Claudia Partole și Ianoș Țurcanu în cadrul Companiei Naționale „Să citim împreună”, eveniment inițiat de Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă”. Ne-au întâlnit tradițional, cu pâine și sare apoi am fost conduși în localul bibliotecii aflat într-o aripă a Casei de Cultură. Biblioteca, gătită și ea de sărbătoare, ne-a întâmpinat spațioasă, cu mobilier absolut nou, doldora de cărți și flori. Atmosfera primitoare ne-a făcut să credem că, aici, la Bujor biblioteca este o instituție modernă care oferă utilizatorilor ei adevărate oportunități pentru lectură și recreere.

Apoi am fost poftiți într-o sală încăpătoare, alături de bibliotecă, unde este amenajat un muzeu de factură etnografică în care s-a desfășurat activitatea. După ce s-au făcut prezentările de rigoare, directorul Bibliotecii publice Tatiana Corja a făcut o incursiune în istoria apariției instituției. Acum 70 de ani, în negurosul an 1949, autoritățile locale căutau o încăpere unde ar putea fi găzduită o bibliotecă. Deoarece în acel an s-a produs cel de al doilea val de deportări, familia Ana și Luca Maftei a fost ridicată și dusă în Siberia. Acasă rămase fiica lor cu doi copii. Și anume ea a pus la dispoziție o odaie din casa lor pentru a deschide biblioteca în localitate. La inițiativa directorului școlii Ștefan Tarasiuc, din acea perioadă, tânăra Ana Maftei a fost angajată pe post de bibliotecară. Ea activa ca contabil în cooperativa de consum din localitate.

Cărțile au fost donate bibliotecii de părintele Harea, care slujea într-o bisericuță de lemn din centrul satu-

lui. Pe parcursul anilor biblioteca a activat în mai multe locuri, dar din anul 1976 a fost transferată în Casa de Cultură în aripa dreaptă a localului și avea 4 săli spațioase. Tot în anul 1976 s-a organizat un sistem centralizat de biblioteci în Republica Moldova. Fondul de carte a fost înnoit considerabil, astfel au fost create condiții favorabile pentru activitatea bibliotecii. Atunci au fost angajate specialistul în biblioteconomie Eudochia Zdrobău și Raisa Matvei, profesoară de limba și literatura română care au adus instituției o conotație de anvergură culturală.

Astfel, pornind de la istoria bibliotecii, a demarat întâlnirea propriu-zisă a cititorilor bibliotecii cu scriitorii. Atât elevii cât și cititorii maturi au citit cu drag cărțile scriitorilor: „Rebela” și „Poeme pe trepte încinse” propuse pentru lectură în campanie.

Claudia Partole și Ianoș Țurcanu sunt doi scriitori a căror nume este foarte frecvent în aria scrisului autohton. Despre scriitoarea Claudia Partole criticul literar Maria Pilchin spunea că: „... trebuie să recunoaștem că vorbim despre un nume care s-a impus anume prin umanizarea literaturii și a scrisului”. Iar despre Ianoș Țurcanu, Aurelian Silvestru scria: „... balansând între modernism și tradiționalism, Ianoș Țurcanu îmbracă pe rând veșminte de oștean, de învățător, fără a scăpa plugul din mână. Brazele lui rodesc imagini. Poemele lui rodesc lumina. Versurile sale sunt sincere și sugestive, pătrunse de o sensibilitate debordantă...”. Deoarece cartea Claudii Partole este dedicată anume adolescenților, elevii din clasele mari din gimnaziul satului Bujor și-au expus părerile pe marginea acestui roman. Ei au apreciat această operă pentru subiectul ei foarte actual. Societatea noastră astăzi se confruntă cu mari probleme care îi afectează dur pe adolescenți. De aceea, consideră ei, cartea aceasta, cu un titlu sugestiv „Rebela” poate fi, și este un catalizator

pentru ei. Astfel ei pot învăța cum să se comporte în unele situații dificile, să analizeze și să ia exemple utile pentru evoluția lor spirituală. „Rebela” poate fi și o carte de învățătură pentru părinții adolescenților care deviază, uneori, de la o regulă nescrisă a vieții de familie – devotamentul și chezașia unei căsnicii fericite.

Poezia înserată în paginile cărții intitulată „Poeme pe trepte încinse” scrisă cu mare drag de poetul Ianoș Țurcanu a fost recitată cu mult suflet, și accente românești așa cum a remarcat poetul, de elevii gimnaziului din Bujor.

În opinia Ionelei Fărâmbă, Mihaelei Cazacu și Dragoș Eșanu din lectura acestor poezii, noua generație va învăța să iubească, să sufere, să ierte și să cugete asupra sensului vieții.

Curioși din fire, elevii i-au asaltat pe scriitori cu multe întrebări la care au primit răspunsuri pe măsură: Când ați început să scrieți? Ce va inspirat să scrieți? Vă mai amintiți prima poezie?. Claudia Partole a fost întrebată dacă nu ar putea să scrie un scenariu de film în baza acestei cărți? Astfel copiii au aflat multe istorii originale din viața și activitatea lor scriitoricească. Este de remarcat faptul că la această întâlnire au participat mai mulți utilizatori ai bibliotecii maturi decât copii, care, la fel, au adresat întrebări Claudiei Partole și lui Ianoș Țurcanu. Vedeam pe fața lor bucurie și emoții deoarece asemenea evenimente se întâmplă mai rar în localitățile rurale. Și pentru a întregi atmosfera un grup vocal de la gimnaziul Bujor au interpretat cântece populare care ne-au încântat prin vocile lor melodioase și pline de farmec. La sfârșitul acestui eveniment, foarte important din viața culturală a localității, elevii au primit cărți cu autografe de la scriitori, au făcut poze pentru a le aminti de minunata lor întâlnire cu cartea care este singura stăpână a lumii.

O carte mult așteptată

În prima sâmbătă a ultimei luni de toamnă, zi cu mult soare, sala de festivități a Liceului Teoretic din localitate deveni neîncăpătoare. Consăteni și oaspeți se adunară la un eveniment inedit – lansarea monografiei cu un titlu atât de semnificativ – „Ruseștii Noi în leagănul eternității”.

Demult se tot vorbea despre necesitatea de a se scrie o istorie a comunei înserată în filele unei cărți. Au fost și câteva încercări, dar pe la o etapă oarecare lucrul se împotmolea.

Abia după ce inimoasa profesoară de istorie, ex director al Liceului, dna Maria Panfil s-a pensionat, la îndemnul multora care-i cunoșteau potențialul, s-a apucat cu râvnă de această muncă, care a durat mult mai mult timp, decât își închipuiseră. Și-a luat ca reper spusele a doi corifei – C. Noica și H. de Balzac: „O carte bună nu se poate scrie fără dragoste, fără conviețuire cu eroii”, și „Înainte de orice scopul unei cărți este să te faci să gândești”.

Chiar la începutul cărții Domnia sa mărturisește: „Gândul de-a alcătui o monografie a localității a luat naștere datorită faptului că mulți elevi, plecați din școală la studii în diferite instituții de învățământ din țară și de peste hotarele ei, manifestau un mare interes față de istoria satului natal, precum și din tendința de a pune la dispoziție informații și documente despre locul de baștină al tuturor consătenilor mei. În realizarea acestei idei m-am călăuzit de adevărul istoric

bazat pe documente și mărturiile ale oamenilor în etate din comuna Ruseștii Noi.”

Cei prezenți la lansarea cărții, printre care și dl Ion Căpățină, exviceministru al Afacerilor Externe al Republicii Moldova, Anatolie Stefanov, parohul bisericii Sfântul Mihail și Gavriil din localitate, protoiereul bisericilor din raionul Ialoveni, poeta Lidia Gonța – Grosu, membră a Uniunii Jurnaliștilor din RM și a Uniunii Ziariștilor profesioniști din România, Diana Nastas, directorul școlii primare din

Ruseștii Vechi, primarul Pavel Codreanu precum și profesoarele Domnica Căpățină, Maria Erhan, Ecaterina Cucu, Nina Panfil ș.a. au apreciat efortul și succesul dnei Maria Panfil care în cele 360 de pagini ale acestei frumoase cărți a înserat evenimente și destine ale acestei palme de pământ, culese cu migală din Arhiva Națională, din zeci de publicații și de la martorii oculari.

Cuvinte de recunoștință au fost rostite și la adresa profesoarei de istorie Vera Vutcariov, coautor al acestei lucrări și care a participat activ la elaborarea ei.

Redactorii literari Angela Levița și Larisa Erșov au primit recunoștințe și mulțumiri pentru truda ce-au depus-o pentru a scoate la lumină această carte, atât de necesară ruseștenilor. Dumnealor au povestit despre laboratorul de creație prin care a trecut această lucrare, au dezvăluit unele „secrete” din perioada de

au făcut ca numele satului natal să fie cunoscut în țară și în lume.

În pofida unor lacune ce pot fi sesizate, sursele documentare identificate ne dau un tablou relativ complet al evoluției comunei Ruseștii Noi din cele mai vechi timpuri până în prezent. Studiile și cercetările de viitor cu certitudine vor aduce noi date și completări acestei lucrări, elucidând „petele albe” ce au mai rămas.

Cuvinte alese, lectură, recital de poezie (Lidia Gonța–Grosu, Ana Ostahi, Alexandra Căpățină), cântece, cu care ne-a delectat sufletele ansamblul folcloric „Floare de cireș”, condus de Pavel Balaur, lacrimi, flori – toate acestea au făcut ca întâlnirea de la liceu să fie o adevărată sărbătoare.

Spre final am recitat minunatele versuri ale poetului Tudor Arghezi:

*Carte frumoasă,
Cinstei cui te-ai scris,
Încet gândită,
Gingaș cumpănită,
Ești ca o vioară
Mâinilor mele deschisă...*

Apoi am întrebat autoarea cărții: La ce mai aveți de gând să mai trudiți, doar n-o să vă opriți aici. Vedeți că lumea vă îndeamnă să mai scrieți?

Distinsa doamnă a răspuns zâmbind: Mi-a încolțit mie un gând, dar nu-l divulg, ca nu cumva să nu aibă sorți de izbândă, căci cred în spusele lui N. Boileay: E o posibilă povară să nu ai nimic de făcut.

Doamne ajută, i-am dorit noi cu drag.

colaborare cu autoarea.

Sunt ferm convinsă că gândurile din epilogul acestei monografii sunt și un îndemn pentru generațiile viitoare, lucrul menționat și de dna Maria Panfil: sunt absolut conștientă de faptul că dintr-o istorie ce cuprinde aproximativ 500 de ani este aproape imposibil să pomenești toți oamenii care, prin truda și harul lor, au contribuit la dezvoltarea și prosperarea localității lor,

O carte mult așteptată

În prima sâmbătă a ultimei luni de toamnă, zi cu mult soare, sala de festivități a Liceului Teoretic din localitate deveni neîncăpătoare. Consăteni și oaspeți se adunară la un eveniment inedit – lansarea monografiei cu un titlu atât de semnificativ – „Ruseștii Noi în leagănul eternității”.

Demult se tot vorbea despre necesitatea de-a se scrie o istorie a comunei înserată în filele unei cărți. Au fost și câteva încercări, dar pe la o etapă oarecare lucrul se împotmolea.

Abia după ce inimoasa profesoară de istorie, ex director al Liceului, dna Maria Panfil s-a pensionat, la îndemnul multora care-i cunoșteau potențialul, s-a apucat cu râvnă de această muncă, care a durat mult mai mult timp, decât își închipuise. Și-a luat ca reper spusele a doi corifei – C. Noica și H.de Balzac: „O carte bună nu se poate scrie fără dragoste, fără conviețuire cu eroii”, și „Înainte de orice scopul unei cărți este să te faci să gândești”.

Chiar la începutul cărții Domnia sa mărturisește: „Gândul de-a alcătui o monografie a localității a luat naștere datorită faptului că mulți elevi, plecați din școală la studii în diferite instituții de învățământ din țară și de peste hotarele ei, manifestau un mare interes față de istoria satului natal, precum și din tendința de a pune la dispoziție informații și documente despre locul de baștină al tuturor consătenilor mei. În realizarea acestei idei m-am călăuzit de adevărul istoric bazat

pe documente și mărturii ale oamenilor în etate din comuna Ruseștii Noi.”

Cei prezenți la lansarea cărții, printre care și dl Ion Căpățină, exviceministru al Afacerilor Externe al Republicii Moldova, Anatolie Stefanov, parohul bisericii Sfântul Mihail și Gavriil din localitate, protoiereul bisericilor din raionul Ialoveni, poeta Lidia Gonța – Grosu, membră a Uniunii Jurnaliștilor din RM și a Uniunii Ziariștilor profesioniști din România, Diana Nastas, directorul școlii primare din

Ruseștii Vechi, primarul Pavel Codreanu precum și profesoarele Domnica Căpățină, Maria Erhan, Ecaterina Cucu, Nina Panfil ș.a. au apreciat efortul și succesul dnei Maria Panfil care în cele 360 de pagini ale acestei frumoase cărți a înserat evenimente și destine ale acestei palme de pământ, culese cu mîgălă din Arhiva Națională, din zeci de publicații și de la martorii oculari.

Cuvinte de recunoștință au fost rostite și la adresa profesoarei de istorie Vera Vutcariov, coautor al acestei lucrări și care a participat activ la elaborarea ei.

Redactorii literari Angela Levița și Larisa Erșov au primit recunoștințe și mulțumiri pentru truda ce-au depus-o pentru a scoate la lumină această carte, atât de necesară ruseștenilor. Dumnealor au povestit despre laboratorul de creație prin care a trecut această „secrete” din perioada de

colaborare cu autoarea.

Sunt ferm convinsă că gândurile din epilogul acestei monografii sunt și un îndemn pentru generațiile viitoare, lucrul menționat și de dna Maria Panfil: sunt absolut conștientă de faptul că dintr-o istorie ce cuprinde aproximativ 500 de ani este aproape imposibil să pomenești toți oamenii care, prin truda și harul lor, au contribuit la dezvoltarea și prosperarea localității lor,

au făcut ca numele satului natal să fie cunoscut în țară și în lume.

În pofida unor lacune ce pot fi sesizate, sursele documentare identificate ne dau un tablou relativ complet al evoluției comunei Ruseștii Noi din cele mai vechi timpuri până în prezent. Studiile și cercetările de viitor cu certitudine vor aduce noi date și completări acestei lucrări, elucidând „petele albe” ce au mai rămas.

Cuvinte alese, lectură, recital de poezie (Lidia Gonța-Grosu, Ana Ostahi, Alexandra Căpățină), cântece, cu care ne-a delectat sufletele ansamblul folcloric „Floare de cireș”, condus de Pavel Balaur, lacrimi, flori – toate acestea au făcut ca întâlnirea de la liceu să fie o adevărată sărbătoare.

Spre final am recitat minunatele versuri ale poetului Tudor Arghezi:

*Carte frumoasă,
Cinste cui te-a scris,
Încet gândită,
Gingaș cumpănită,
Ești ca o vioară
Mâinilor mele deschisă...*

Apoi am întrebat autoarea cărții: La ce mai aveți de gând să mai trudiți, doar n-o să vă opriți aici. Vedeți că lumea vă îndeamnă să mai scrieți?

Distinsa doamnă a răspuns zâmbind: Mi-a încolțit mie un gând, dar nu-l divulg, ca nu cumva să nu aibă sorți de izbândă, căci cred în spusele lui N. Boileay: E o posibilă povară să nu ai nimic de făcut.

Doamne ajută, i-am dorit noi cu drag.

Ștefan Petrache
(8 mai 1949 — 13 ianuarie 2020)